

L'ESPURNA

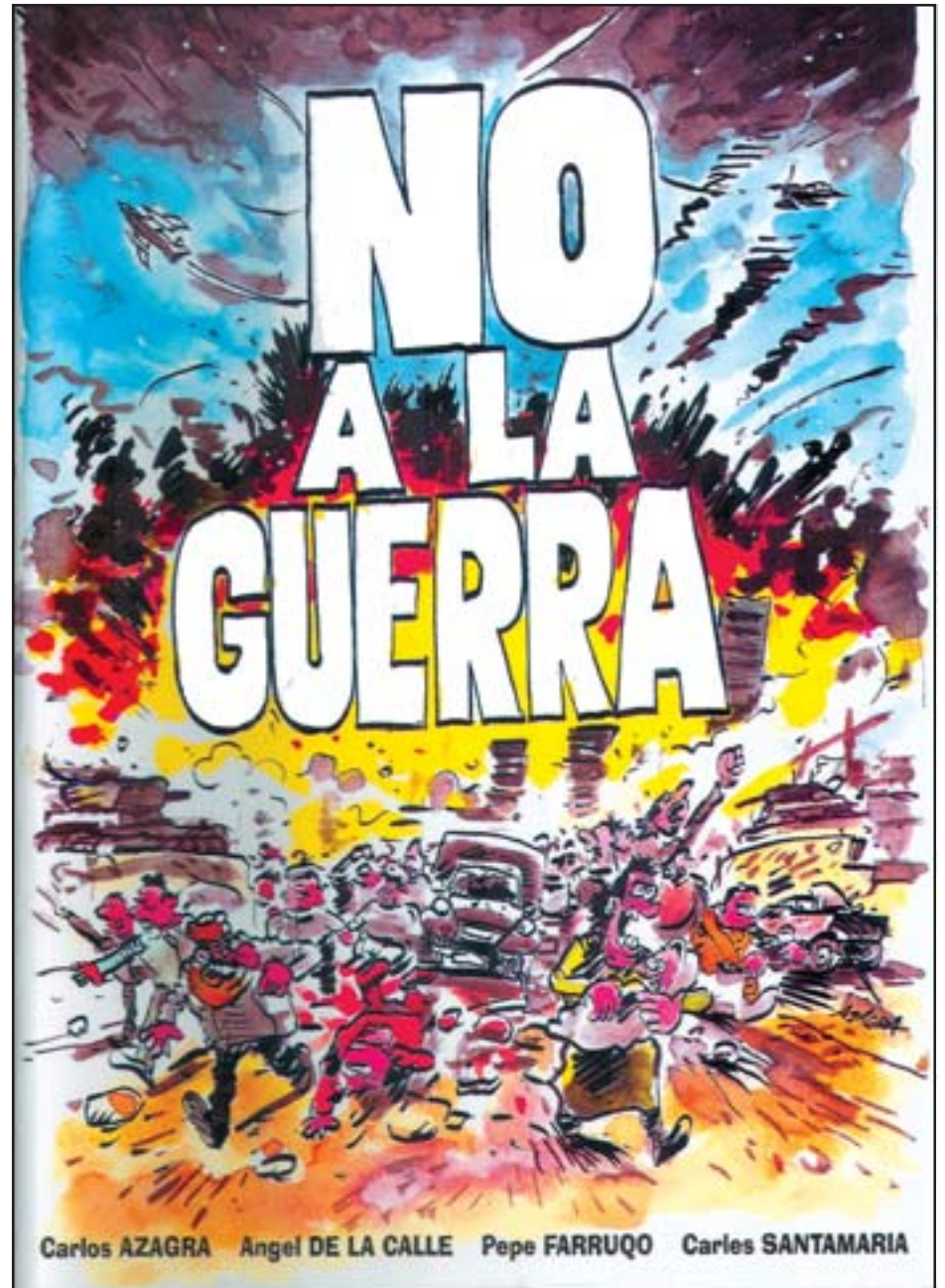
Revista de Pensament, Història i Cultura

Número 3 | novembre de 2007 | Fundació Pere Ariaca | www.fpereardiaca.org | fpereardiaca@fpereardiaca.org

Educació i Participació
C. Cascante i Gemma Tribó

Comunisme al S. XXI
S. Rosado , M. Candel, J.J. Nuet

Consell de redacció:

Quim Cornelles
Luis Juberías
Manuel Moreno

Traduccions i correcció lingüística:

Mar Olivé

Portada:

Ignasi Cristià
Martina Pérez Juncoasa

Edita:

DeBARRIS

c/ Perla, 31 bxs.
08012 Barcelona
www.debarris.com

**FUNDACIÓ
PERE ARDIACA**

www.fpereardiaca.org

Imprimeix:

ZUKOY

D.L. B-11.002-07
ISSN. 1887-4991

Ha estat publicat el còmic No a la guerra!

Amb dibuixos d'en Carlos Azagra, l'Àngel de la Calle i en Pepe Farruco, sobre guions dels autors i en Carles Santamaria.

La publicació inclou una presentació a càrrec de l'Arcadi Oliveras, unes «Variacions sobre les causes de la guerra», text d' en David Fernández sobre el poema de Bertolt Brecht «Cató de guerra alemany» i una bibliografia essencial sobre la pau.

El podreu trobar a la vostra llibreria per 12.00 euros IVA inclòs o demanar-lo a: fpereardiaca@fpereardiaca.org

**FUNDACIÓ
PERE ARDIACA**

Índex

	Pàg.
Editorial	2
Cartes dels lectors	4
César Cascante	
Com podem des de l'educació contribuir a la igualtat i a la justícia	5
Gemma Tribó Traveria	
Bases per una llei catalana d'educació	12
Carolina Galais	
La percepció de la Immigració com a problema i els mitjans de comunicació	16
Àngels Martínez Castells	
Dones en la direcció de l'economia: la gran desigualtat.....	19
Simón Rosado	
Quin Comunisme per al segle XXI?	23
Miguel Candel	
Comunisme del futur, futur del comunisme	27
Joan Josep Nuet	
Aspectes per a la convergència dels comunistes	<u>30</u>
Manuel Moreno	
1932: la creació del PCC.....	32
Vicenç Navarro	
Homenatge a Ignasi Fina	37
Quim Cornelles, Luis Juberías	
Entrevista a Jordi Serrano: reflexionant sobre l'esquerra	39
Gustavo Torres	
Juana Heredia, fotògrafa de la quotidianitat.....	44
Mercè Prats Elías	
Alice Neel, "col.leccionista d'ànimes"	46
Miquel Àngel Sòria	
Dos en un: Kepa Junquera i Ixo Rai	48

I aquí teniu el tercer número de L'ESPURNA. Però abans d'anar a presentar el contingut no podem deixar d'esmentar, ni que sigui breument, tres efemèrides que ens recorden un moment clau i dos personatges que ens inspiren profundament amb el seu exemple i el seu pensament: el 90è aniversari de la Revolució d'Octubre del 1917, el 70è aniversari de la mort de l'Antonio Gramsci el 27 d'abril del 1937, i el 40è aniversari de la mort del Ché el 9 d'octubre del 1967.

Octubre, Gramsci, el Ché

Fa noranta anys, en un món en què la guerra i les situacions de semiesclavatge dels i les treballadors i treballadores eren punyents, els homes i dones del poble rus van estremir el món sencer per la seva gosadia, amb els fets de la Revolució d'Octubre de 1917 al crit de Terra! Pau! Pa! i amb l'aspiració de construir un món més sense injustícies, en funció de les necessitats humanes: el socialisme. És perquè pensem que avui hi ha motius i cal continuar aquesta lluita, mantenint viva aquella flama, que L'ESPURNA té sentit.

Setanta anys enrere moria un pensador excepcional, un clàssic del pensament polític, un analista penetrant de les dinàmiques del poder que enriquia i ampliava la teoria de l'Estat, amb

la dualitat d'exercici del poder a través de la dominació i l'hegemonia, i donava lloc a noves estratègies de lluita en un moment de reflux dels intents "d'assalt al poder" de l'onada revolucionària inspirada per la Revolució d'Octubre que va seguir a la Gran Guerra i en fer-se palès que el capitalisme als països avançats era molt més sòlid i capaç de remuntar la seva pròpia crisi del previst. De la veta del seu pensament encara en bevem els qui aspirem a la transformació de base de la societat al món occidental, entre els qui ens comptem l'equip de L'ESPURNA.

I ja fa quaranta anys moria una icona de la lluita contra l'imperialisme. El revolucionari cubà, internacionalista i antiimperialista que va llançar la consigna de *Crear dos, tres... muchos Vietnams!*, va ser assassinat mentre intentava portar una vida conseqüent amb les seves conviccions. El Ché ha esdevingut una icona de rebel·lia a la cultura contemporània a través de l'arxiconeguda fotografia d'Alberto Korda. L'humanisme del Che, la seva combativitat i coherència també són un patrimoni dels que ens reclamem des de L'ESPURNA.

Comunisme del segle XXI, democràcia

a l'escola i la immigració com a problema

I aquest any també commemorarem 25 anys de la fractura del gran partit democràtic i socialista que va ser el PSUC, alhora partit comunista i front antifranquista que va beure de la Revolució d'Octubre, d'en Gramsci i inclús del Ché. Des d'aleshores, la fi de les experiències del socialisme real a l'Europa Oriental i una renovada agressivitat del capitalisme en una fase de mundialització neoliberal, acompanyada d'intervenció bel·licista, van portar l'esquerra a nivell mundial a una situació mundial de reflux i recomposició. Aquesta nova dinàmica del capitalisme, que trenca amb el pacte de classes de postguerra, genera polarització social a nivell nacional i a nivell mundial. Aquesta tendència polaritzadora pot generar, tal i com estan analitzant els centres d'intel·ligència capitalistes, un retorn de l'interès per a una anàlisi i una pràctica basades en la lluita de classes, el que hauria

de ser una bona base per començar a sortir de la fase de reflux i avançar en la recomposició.

És en aquesta perspectiva que vam reunir alguns amics per demanar-los el seu parer sobre el futur del comunisme al segle XXI -sent conscients que la recomposició de l'esquerra va molt més enllà- i per mirar de trobar punts de convergència entre diverses tradicions estroncades del tronc comú que va representar el PSUC. En les pàgines centrals d'aquest número trobareu les aportacions del Simón Rosado (ICV), el Miguel Candell (PSUC-Viu) i el Joan Josep Nuet (PCC), que esperem que puguin servir per continuar i enriquir el debat.

Seguint aquest mateix esperit de reflexionar sobre la recomposició de l'esquerra, hem entrevistat en Jordi Serrano, Director de la Fundació Francesc Ferrer i Guàrdia, que porta molts anys treballant en clau de construcció d'organitzacions socials d'esquerres que siguin punts de trobada transversals. Li preguntem sobre la cruïlla de l'esquerra en aquest país i la seva connexió amb els processos europeus i internacionals.

Des d'un interès per recuperar la nostra memòria històrica, en Manuel Moreno treballa els debats i fets que van portar a la creació d'un partit comunista nacional català, el Partit Comunista de Catalunya, al si de la III Internacional, que és un episodi important en l'articulació entre lluita pel socialisme i qüestió nacional.

A les primeres pàgines podeu trobar les ponències presenta-

des per en César Cascante i la Gemma Tribó a les VI Jornades sobre Educació "Participació i Democràcia a l'Escola" on es discuteix l'escola com a instrument hegemònic alhora que es debaten els reptes que té plantejada l'educació per tal que jugui un paper de cohesió social i compensadora de desigualtat i, en especial, la contribució que es pot fer des de la Llei Catalana d'Educació actualment en discussió.

Hem demanat el seu parer a la politòloga especialitzada en opinió pública i cultura política Carol Galais, sobre la percepció de la immigració com a problema. Un indicador preocupant de la utilització que pot fer-se d'aquest tema el tenim a les darreres eleccions, en què les diverses dretes van donar un protagonisme no gens menyspreable a un demagògic discurs antiimmigració. És un tema que requerirà més reflexió en un futur no llunyà.

L'Àngels Martínez ens proposa, amb la seva habitual agudesesa, que més enllà de l'atenció posada en la distribució desigual

entre els gèneres dels llocs de representació política i en les feines de cura, la direcció econòmica de l'economia està pràcticament en mans dels homes.

En homenatge a l'Ignasi Fina, un company que ens ha deixat recentment i que havia estat un dels introductors de la medicina del treball a Catalunya, deixem constància de les paraules d'en Vicenç Navarro, important científic de les polítiques de salut i amic personal, a la seva mort.

Cartes dels lectors i ressenyes culturals (Juana Heredia, Alice Neel, Kepa Junquera i Ixo Rai)

En Miquel Àngel Soria, en Gustavo Torres i la Mercè Prats comenten l'obra d'aquests artistes que cultiven la fotografia, la pintura i la música respectivament. És voluntat de L'ESPURNA dedicar un espai a repassar experiències culturals i obres artístiques.

També obrim un apartat de cartes dels lectors. Esperem les vostres contribucions, perquè L'ESPURNA sigui un punt de referència per al debat.

Cartes dels lectors

El Brasil de Lula

Albert Corominas

Sabadell, 31 d'agost de 2007

Benvolgudes companyes i benvolguts companys de L'ESPURNA, em refereixo a l'article "El Brasil de Lula", de José Reinaldo Carvalho, Responsable Internacional del PCdoB (L'Espurna, n. 2, maig de 2007, pp. 35-38), en el qual exposa el punt de vista del seu partit sobre el programa, la política i la persona del president da Silva.

No tinc la pretensió de discutir aquí la posició del PCdoB, tot i que m'atreveixo a dir que el text d'en Carvalho desprèn una certa fascinació, segons el meu paper excessiva i injustificada, per la figura d'en Lula.

Però el que motiva aquest comentari és un paràgraf de la p. 38: "D'un mode sorprenent, alguns gestos del govern Kirchner, que no és de cap manera un president d'esquerres, però demostra, en aquest aspecte de la política econòmica, més audàcia que en Lula." O sigui, tot simplificant una mica: encara que apliqui una política econòmica de dretes, en Lula és d'esquerres, perquè és en Lula; però en Kirchner no ho és, encara que la seva política econòmica ho sigui.

És a dir, el que importa és el nom, l'etiqueta que et posin o que t'hagis posat, i no la cosa. Jesucrist ja va advertir, prevenint contra els falsos profetes, que "pels seus fruits els coneixereu" (Mt, 7, 16). Tanmateix, malgrat la manifesta saviesa d'aquesta màxima, en el moviment comunista ha estat ignorada, excepció feta d'uns pocs espavilats. I així s'ha cregut durant molts anys que l'Stalin era comunista, tot i que és un dels grans assassins de comunistes de la història. O que ho eren en Gorbatxov i en Ieltsin. O que en Felipe González era "socialista obrer".

En un context polític turbulent en què les forces polítiques s'han de reconfigurar i recompondre, és més important que mai la caracterització correcta dels amics, dels aliats i dels enemics, sobre la base dels fets i no de les paraules o dels mites.

Enhorabona

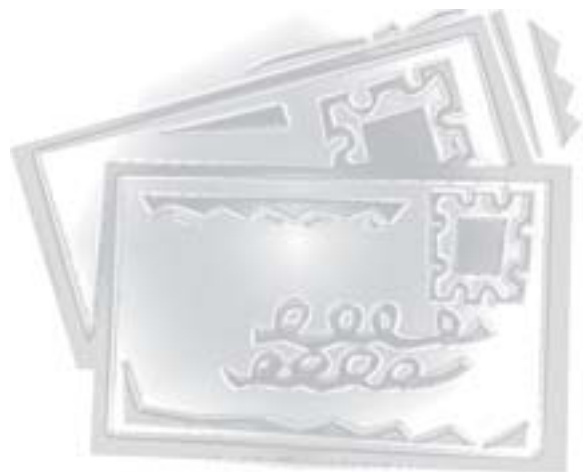
Joffre Villanueva

Secretari General del Moviment Laic i Progressista

Setembre de 2007

Em correspon (i me n'alegro) expressar la felicitació del Moviment Laic i Progressista a la Fundació Pere Ardiaca i a la seva gent, que fa possible una publicació com L'Espurna. És crucial que es consolidin projectes com aquest, fidel al que ha estat la història de l'esquerra a Catalunya, contundentament política i clarament antidogmàtica. De sempre, els moviments progressistes catalans s'han construït a partir de la suma i de la seguretat en les pròpies posicions, però precisament per obrir-se a d'altres, sense cap por al diàleg i a una barreja creativa. I és un projecte molt propi de l'entitat que l'impulsa, una Fundació amb uns plantejaments molt clars i que ha destacat per la seva capacitat d'impulsar projectes unitaris, sentint-se còmode en espais amplis i alhora facilitant-ne els processos, sempre complicats, mantenint un esquema de valors com a objectiu permanent de la seva tasca. Jaurès deia que "és anant al mar que un riu resta fidel a la seva font", i em sembla que amb aquestes paraules es resumeix l'esperit d'aquest projecte. Valent, dialogant, plural, obert...

Enhorabona.

Com podem des de l'educació contribuir a la igualtat i a la justícia*

Per a tots i totes els companys i companyes que es pregunten sincerament com poden contribuir amb la seva feina d'educadors a la construcció d'una societat més justa

Les polítiques educatives dominants des de fa ja diverses dècades a la majoria dels països del planeta estan sent promogudes per organitzacions supranacionals (Organització Mundial del Comerç, Fons Monetari Internacional, Banc Mundial, Organització del a la Cooperació i el Desenvolupament Econòmic, Unió Europea, etc.) el funcionament democràtic de les quals és més que qüestionable. Cap d'aquestes organitzacions arriba als mínims exigibles per tal que puguin ser considerades democràtiques.

Així, per exemple, l'organització supranacional que tenim més aprop, la Unió Europea, no arriba als mínims exigibles de la democràcia for-

mal. Com és sabut, aquesta organització, que agrupa a l'actualitat 27 països, no té una constitució per la qual regir-se, els representants dels ciutadans que formen el parlament europeu tot just tenen capacitat legislativa ni del cotrol de l'executiu, i els grups de pressió empresarials tenen una presència i influència permanent als llocs de presa de decisions. Si examinéssim les altres organitzacions que estan dictant aquestes polítiques, el seu allunyament del que es pot considerar els estandars democràtics és encara més notable.

Al mateix temps, les polítiques educatives promogudes per aquestes organitzacions supranacionals sintonitzen amb les polítiques neoliberals que des dels

anys vuitanta estan servint per augmentar les desigualtats tant als països de la perifèria com als del centre del planeta. La Unió Europea inspira les seves polítiques educatives en els anomenats Acords de Lisboa, que al seu torn es basen en l'Acord General de Comercialització de Serveis (AGCS) de

l'Organització Mundial de Comerç (OMC) que, essencialment, busquen organitzar l'educació com a un mercat segons el credo neoliberal. No obstant, els Estats nacionals, independentment de la composició dels seus parlaments i del signe dels seus governs, sembla que segueixen els seus dictats cegament com si expressessin una línia incontestable per orientar les seves polítiques.

Les polítiques educatives promogudes per aquestes organitzacions supranacionals busquen organitzar l'educació com a un mercat segons el credo neoliberal

EN QUÈ CONSISTEIXEN LES POLÍTiques EDUCATIVES NEOLIBERALS PROMOGUDES PER LES ORGANITZACIONS SUPRANACIONALS I ADOPTADES PELS ESTATS NACIONALS?

De forma general podem contestar que consisteixen en el desenvolupament del vell concepte de *capital humà*. Aquest concepte, nas-

La Fundació Pere Ardiaca i l'organització d'Ensenyament del PCC van organitzar el 23 i 24 de febrer les VI Jornades d'Educació, enguany amb el títol "Participació i Democràcia a l'Escola" per seguir reflexionant, des d'una perspectiva d'esquerres, sobre quins són en el segle XXI els principals reptes que té plantejada l'educació per tal que jugui el seu paper de cohesió social i compensadora de desigualtats. El pedagog César Cascante analitza en aquesta aportació el caràcter neoliberal de les reformes educatives de les darreres dècades i recorda el paper de l'Escola com a instrument hegemònic.

cut als anys setanta entorn a les polítiques econòmiques neoiberals de l'Escola de Chicago, planteja que l'educació és una inversió, que realitzen els individus i l'Estat, que serà rendibilitzada quan els individus ingressin al món del treball amb l'augment de la seva productivitat, l'augment consegüent dels beneficis empresarials i la generació de riquesa per al conjunt de la societat. Des d'aquest punt de vista, tota l'educació és *formació professional*, és a dir, l'educació, ni tan sols en els primers nivells obligatoris, té un altre sentit que la feina per a l'empresa que es constitueix en el centre al voltant del qual gira el progrés social. A partir d'aquesta idea de capital humà tot sembla regir-se per un eslògan molt simple: el que és bo per a l'empresa és bo per a tots.

La idea de capital humà o de l'educació com a una inversió s'enquadra en la cosmovisió neoliberal. L'ésser humà troba la felicitat en la possessió material de bens i el seu desenvolupament en l'esforç que ha de realitzar per tal de posseir-los en una societat en la qual la lliure competència s'ha de donar en tots els àmbits. Di d'una altra manera, la inversió que realitzen en formació els individus i l'Estat portarà a una competitivitat més gran de les empreses, la qual cosa generarà major riquesa i inversions que acabaran en el progrés i benestar de tots.

Des d'aquesta cosmovisió neoliberal, tot s'ha d'organitzar com un mercat en el qual hi regni el lliure joc de l'oferta i de la demanda. També, òbviamment, l'educació. Les reformes educatives que s'han anat generant a l'Estat espanyol des de mitjans dels anys vuitanta en sintonia amb la Unió Europea i altres organismes internacionals han estat encaminades a l'organització d'un mercat educatiu.

La creació d'un mercat educatiu es recolza en promoure tres elements fonamentals. El primer és la capacitat del client per elegir el producte educatiu, si el client està obligat a elegir el producte educatiu, si el client està obligat a consumir en un determinat centre educatiu tan sols els productes que aquest els pot oferir, el mercat educatiu no existirà. El segon element és la diversitat de l'oferta de productes educatius per a la qual cosa cal que els establiments educatius tinguin la necessària autonomia per tal que puguin posar al mercat productes diferents per la seva singularitat, preu o qualitat.

El tercer element fonamental per a l'organització de l'educació com a un mercat ve donat pel paper controlador de l'Estat. L'Estat adopta el paper de ser el garant de què l'educació funcioni com a un mercat. Per això proporciona part dels recursos financers als centres que ofereixen productes educatius mit-

A partir d'aquesta idea de capital humà tot sembla regir-se per un eslògan molt simple: el que és bo per a l'empresa és bo per a tots

jançant un contracte pels seus serveis (contracte-programa). Destina una altra part dels fons a propiciar la dinàmica del mercat mitjançant beques o ajuts als clients-estudiants per tal que es moguin en el mercat. També incita a què els centres educatius busquin altres ingressos mitjançant convenis o serveis amb el sector privat i d'aquesta manera propiciar la participació en el mercat educatiu de l'empresa privada.

Al mateix temps l'Estat, en el seu paper de garant i perfeccionador

del mercat, serà l'encarregat d'avaluar, mitjançant agències públiques i/o privades, els establiments i productes educatius per poder establir nivells de qualitat estandaritzats que serveixin d'informació per als clients i de control per dirigir millor els recursos de l'Estat.

El model curricular de competències, presentat ara com a un nou paradigma quan realment és un plantejament que s'està desenvolupant des de fa més de trenta anys, resulta funcional amb l'organització del mercat educatiu. Per una banda exemplifica molt bé la supeditació de l'educació a les necessitats de l'ocupació, per altra es presta fàcilment a l'elaboració de proves avaluadores que estableixin nivells de qualitat en els productes educatius. L'adopció del model curricular de competències també proporciona, amb el seu canvi de paradigma, l'habitual taxa de negoci en qualsevol reforma educativa a la indústria més lligada als materials educatius entre els que també s'hi inclouen els d'avaluació i diagnòstic. I, per acabar, i no menys important, és també molt funcional per tal de fer paquets curriculars que poden ser utilitzats en l'ensenyament on-line, element fonamental per ampliar el volum del negoci que es mou en el mercat educatiu.

LES CONSEQÜÈNCIES DE L'ADOPCIÓ D'AQUEST TIPUS DE POLÍTQUES EDUCATIVES BASADES EN LA IDEA D'ORGANITZAR L'EDUCACIÓ COM A UN MERCAT

Les conseqüències del desenvolupament d'aquest tipus de polítiques ja són prou conegudes. Després de vint anys de ser aplicades amb més o menys intensitat a nombrosos països, hi ha estudis que les expliquen amb prou claredat tot i que no siguin de coneixement general.

El primer d'ells és el de la penetració de l'empresa privada a l'educació. L'educació és un negoci que podrà assolir el volum de les indústries més grans, amb l'avantatge afegit que és subvencionada en un percentatge molt alt per a l'Estat. Un negoci les mercaderies del qual hem de consumir tots i totes durant tota la nostra vida, és a dir, un negoci en el qual tots som permanentment clients (*educació per a tots durant tota la vida*). Els sindicats, les ONG, les fundacions, les associacions, les empreses petites o grans, les grans i petites universitats públiques o privades, els centres educatius públics i privats són cridats a participar directament a l'emergent negoci educatiu mitjançant l'organització d'activitats de formació.

D'altra banda també es produeix, i és vista com a un índex de qualitat, una estreta col·laboració entre l'educació i l'empresa. Si des de la idea de capital humà tota l'educació està al servei de l'empresa, què millor que establir la relació més directa possible entre l'una i l'altra, per tal que així, en cada moment, l'empresa vagi dictant a la formació, especialment a la formació professional, què és el que vol i com ho vol. És, en aquest sentit, per

exemple, en el que es pot acceptar com a bona qualsevol forma de realitzar pràctiques d'empreses, tot i que el seu valor formatiu sigui escàs o nul i en realitat constitueixin formes de treball encobertes i clarament explotadores.

Però la penetració de les empreses també es produeix per altres camins col·laterals a l'organitza-

La ideologia de la gestió empresarial basada en la productivitat i la competitivitat cada cop es va interioritzant més en el món educatiu

ció d'activitats de formació. Des de la compra de noves tecnologies a empreses privades per part de l'Estat als préstecs dels bancs per sufragar els estudis; des de la investigació lligada als interessos de les empreses fins a la seva desitjada presència en òrgans educatius de consulta o govern com a representants de la societat civil junt amb els sindicats; des de l'elaboració de materials curriculars amb una càrrega de propaganda explícita fins als que la presenten de manera més subtil...

Per altra banda, la ideologia de la gestió empresarial basada en la productivitat i la competitivitat cada cop es va interioritzant més en el món educatiu. Els òrgans de participació són cada vegada més clarament instruments de gestió empresarial, els equips directius esdevenen gerents en lloc de representants, i tot comença a medir-se pels patrons de qualitat, des del rendiment d'un alumne, al del grup d'alumnes; des del centre al municipi o la comunitat au-

tònoma; de l'Estat a les entitats supranacionals que lluiten cadascuna per les seves quotes de mercat educatiu contra d'altres que se les disputen. La filosofia i el llenguatge de l'empresa impregna tot el món educatiu. Tant és així que, per exemple, als documents de la Unió Europea s'hi pot trobar de forma explícita que l'objectiu fonamental dels seus dictàmens en política educativa té com a darrera finalitat la d'augmentar el volum de negoci educatiu per competir en quota de mercat front al dels EUA.

Un altre dels efectes de l'adopció d'aquestes polítiques neoliberals és la creixent desigualtat en el sistema educatiu. Els centres que obtenen millors qualificacions segons els patrons de qualitat tenen més clients que hi volen estudiar, més professors que volen treballar-hi, i disposen de més recursos públics o privats. En trobar-se en aquesta situació poden seleccionar, de manera explícita o implícita, clients, treballadors o proveïdors i d'aquesta manera es distancien cada dia més en els índexos de qualitat d'aquells que s'han de conformar amb el que bonament els arriba. Aquests mecanismes s'extrapolen en un procés inacabable a tots els espais de la globalització educativa de caràcter competitiu de manera que escalar llocs en els índexos de qualitat esdevé l'objectiu fonamental per a professors, centres, universitats, comunitats autònomes, països i organitzacions supranacionals que veuen en aquest objectiu la manera de resultar més atractius per als millors clients.

Finalment, aquest tipus de polítiques produeix un efecte de creixent culpabilització social de l'educació. L'educació apareix com el centre de progrés social tant en l'individual com en el social. Tots els mals socials, des de l'atur a la

precarietat, des de la falta de valors dels joves a la seva manca d'inquietuds culturals, des de les guerres fins a la desigualtat entre homes i dones, tenen la seva base en una deficitària educació.

ALGUNS ASPECTES BÀSICS PER TRACAR LES LÍNIES DE TREBALL DELS I LES QUE VOLEM CONTRIBUIR DES DE L'EDUCACIÓ A LA IGUALTAT I LA JUSTÍCIA

Fins aquí he intentat assenyalar quines són les línies mestres de les polítiques educatives neoliberals i les seves conseqüències. Queda ara per plantejar quines poden ser les línies generals de pràctiques alternatives. Començaré assenyaland el que per a mi són alguns elements bàsics per pensar que una altra educació és possible.

El primer element l'està aportant des dels anys setanta el que podríem anomenar genèricament la sociologia crítica de l'educació. La sociologia crítica de l'educació ha plantejat que el sistema educatiu és un instrument de reproducció social de l'ordre capitalista. El sistema educatiu després de la revolució burgesa es va construir, en la mesura que aconseguix arrabassar l'educació de les mans de la família i l'església, com un instrument per a la reproducció de la mà d'obra necessària per a l'empresa i al mateix temps en un aparell de creació de subjectivitats adaptades a l'ordre dominant.

Aquesta tasca de reproducció de l'ordre social capitalista la realitza legitimant les desigualtats so-

cialment mitjançant l'aparença d'igualtat d'oportunitats. Aquesta tasca de legitimació de l'ordre social capitalista s'accentua en la mesura en què el conjunt de la població rep una educació bàsica i obligatòria que justifica la desigualtat social com a una conseqüència de les diferents capacitats i actituds que posteriorment els individus posaran en joc en l'educació pròpiament professional. Per aquesta aparent igualtat d'oportunitats la situació social que cada individu arribi a ocupar a la societat es presenta com a conseqüència del seu mèrit i capacitat.

El que també ha palesat la sociologia crítica de l'educació és que la cultura escolar no és una cultura neutra o universal. La cultura escolar hegemònica és la que convé a l'home capitalista blanc. La cultura escolar hegemònica selecciona aquells coneixements-valors-llenguatges que en cada moment històric convenen a la classe burgesa i als sectors socials més poderosos del capitalisme.

La sociologia crítica de l'educació ha plantejat que el sistema educatiu és un instrument de reproducció social de l'ordre capitalista

No obstant, no tot és reproducció en l'educació. Altres cultures presents a la societat que qüestionen l'ordre social dominant també estan presents en l'educació i amb la seva presència ofereixen resistències a la reproducció de l'ordre neoliberal. Són cultures heterogènies: rebel·lies de tot tipus (maneres de vestir, de relacionar-se, de sentir,

d'expressar-se...) i també coneixements, més o menys estructurats, que serveixen per revisar la cultura hegemònica.

El que podem anomenar de forma genèrica pedagogia crítica busca camins en relació amb la sociologia crítica. D'aquesta manera, ja que l'educació és un instrument desenvolupat per a reproducció social, tan sols pot escapar-se a aquest mecanisme en la mesura en què l'educació es recreï i articulin les cultures de resistència i/o es plantejegin els problemes de la humanitat que el capitalisme neoliberal no ha resolt sinó que està accentuant i que no són tractats habitualment en la cultura escolar. I això per una raó fonamental: l'educació per ella mateixa no és un instrument de transformació social i únicament pot, indirectament, contribuir a què els problemes socials de caràcter estructural puguin ser transformats mitjançant l'acció social general.

En cap cas es pot pensar que simplement optimitzant la productivitat escolar en el sentit marcat per la cultura escolar dominant es pot contribuir a la igualtat i a la justícia. Els temps actuals en són un bon exemple. Mentre l'escolaritat obligatòria creix a tot el planeta, mentre que, inclús als països de la perifèria, els sectors més marginats de la societat arriben a nivells cada vegada més alts en el sistema educatiu, quan segons els índexos standarditzats de qualitat l'educació és millor a la immensa majoria dels països, no per això disminueixen les desigualtats econòmiques i socials; més aviat al contrari, les desigualtats augmenten als països del centre i la perifèria com a conseqüència de les polítiques econòmiques i socials neoliberals.

Des d'aquesta perspectiva, que la sociologia crítica ha anat desenvolupant amb les aportacions d'autors

molt diferents, es pot entendre què és el que aconseguixen les polítiques educatives neoliberals: l'empresa capitalista reproduceix i renova la formació de la força de treball, la ideologia neoliberal s'instal·la just al centre del currículum ocult escolar i l'educació s'organitza com un mercat en què l'empresa pot entrar a fer negoci, mentre els centres educatius de tots els nivells competeixen entre ells per la captació de clients.

No obstant, a parer meu, això no és el més preocupant. El més important és que les polítiques educatives neoliberals són hegemòniques, és a dir, han estat interioritzades fins i tot pels sectors que es consideren d'esquerres, inclús per aquells que de forma sincera s'oposen a l'ordre capitalista neoliberal. Aquests sectors (entre els que es troben la majoria dels sindicats, partits polítics d'esquerres, organitzacions de mares i pares, estudiants, etc) demanen més pressupost per a educació, més beques, més autonomia per als centres, un ensenyament laïc, quan no pràctiques a empreses o una educació de qualitat per a tots i fan també seu l'slogan d'educació per a tots i totes durant tota la vida. Aquestes peticions, salvant alguns matisos, són perfectament integrades a les polítiques

educatives neoliberals i no signifiquen cap obstacle per al seu desenvolupament.

Una consideració especial mereix, en aquest sentit, l'esforç que realitzen molts educadors i centres que treballen amb els sectors més desfavorits de la societat.

Els seus esforços van dirigits a disminuir el fracàs escolar, mantenir l'alumnat per tal que no ingressi als circuits de la marginalitat i aconseguir que finalment obtinguin un

La cultura escolar hegemònica és la que convé a l'home capitalista blanc

treball per precari que sigui. Perseguint aquests objectius els educadors no regategen hores de feina, s'integren en processos col·lectius que en el cas d'alguns projectes impliquen també les mares i pares i sectors més o menys amplis de la societat.

Per dur que pugui semblar, cal considerar que el volum i la qualitat de les feines, així com la igualtat i la justícia, no depenen de la formació professional que tingui la ciutadania. Si hi ha algun fenomen social evident els darrers anys als països capitalistes avançats és el de la creixent precarietat de les feines. Joves amb altes qualificacions professionals es veuen abocats a feines discontinües, mal pagades, amb contractes (quan hi són) que no són més que explotació legalitzada. El retrocés en els drets dels treballadors que s'ha produït a partir dels anys vuitanta no és conseqüència de deficiències de formació, el que ha passat és que des d'aleshores la correlació de forces entre

el món del capital i el del treball ha canviat de forma molt important a favor de les del capital, el que li ha permès unes taxes més grans d'explotació.

Així, si els nostres estudiants aconseguixen feina, si els nostres centres milloren els nivells de fracàs escolar, no per això estem contribuint en termes generals a la justícia i la igualtat. El volum i la qualitat de les feines no millorarà perquè els nostres estudiants aconseguixen col·locar-se o segueixin estudiant, tampoc perquè els nostres joves aconseguixin ocupar els pocs llocs que s'escapen de la precarietat. El màxim que aconseguirem és que els llocs de treball que aconseguixin els nostres alumnes no siguin per a altres mentre el volum creixent de precarietat a la feina segueix el seu curs.

Aquests esforços obliden les estructures econòmiques, polítiques i socials que no estan portant a situacions d'una creixent desigualtat i injustícia. Aquest no és el camí per tal que l'educació pugui contribuir a la igualtat i la justícia. Més aviat tot el contrari. I dic que tot el contrari perquè en aquest tipus de situacions es produeixen els nivells més alts de reproducció de l'ordre social mitjançant l'educació.

Efectivament, a les situacions descrites anteriorment, el centre educatiu actua com a una unitat de producció postfordista en la que professors, estudiants i pares, de forma cooperativa, utilitzen tots els

seus recursos per captar i mantenir els seus clients en primera instància i per obtenir el millor producte per a les necessitats de l'organització neoliberal del treball en última instància. La qualitat del producte es mesurarà per la inserció dels estudiants ingressats a la feina o per les qualificacions obtingudes a les proves estandaritzades. Per altra banda es legitima l'ordre social existent fent entendre que, si es coopera, si es fa un ensenyament de qualitat, si els estudiants es formen adequadament en el que l'empresa necessita tots i totes poden accedir a la feina (com si el volum i la qualitat general de les feines depengués de les persones que tenen una bona formació, independentment de les polítiques econòmiques i socials). No hi ha res que qüestionï l'ordre social neoliberal, tot ho legitima en darrera instància.

**LÍNIES GENERALS DE TREBALL PER
CONTRIBUIR DES DE L'EDUCACIÓ
A LA IGUALTAT I A LA JUSTÍCIA**

Les pràctiques educatives que poden contribuir des de l'educació a la igualtat i a la justícia es poden articular entorn a dues línies generals que s'interrelacionen. La primera d'elles té a veure amb la crítica o denúncia de l'educació concebuda com a capital humà i l'organització de l'educació com a un mercat; la segona, amb la introducció de continguts en els processos d'ensenyament que qüestionen l'ordre econòmic, social i cultural neoliberal. Sense ànim de ser exhaustiu assenyalaré alguns temes relatius a aquestes dues línies.

Aquestes línies de treball pertanyen de la idea que al nou cal enfrontar-se també amb el nou. És a dir, que al nou de l'educació ne-

oliberal no podem enfrontar-nos amb el vell de l'educació que tenim, si no que és necessari desenvolupar noves iniciatives que apuntin en direcció contrària a l'ordre neoliberal naturalitzat.

Potser el primer que caldria assenyalar és que l'educació obligatòria no es pot entendre com a formació professional ni, per tant, com una formació preparatòria per a la formació professional posterior com pretén la concepció de l'educació com a capital humà. L'educació obligatò-

La ideologia neoliberal s'instal·la just al centre del currículum ocult escolar

ria s'ha d'entendre en la seva totalitat com a una educació per a la ciutadania, és a dir, com a una formació que es proposi contribuir a la creació de subjectes que siguin capaços de llegir el món i de formar-se una idea pròpia sobre els seus problemes, les seves injustícies i les seves desigualtats.

Es tracta, a parer meu, d'invertir la lògica habitual de l'ensenyament obligatori actual. No es tracta d'ensenyar història, geografia, química o matemàtiques o qualsevol altra disciplina; sinó de plantejar els problemes de la humanitat com a problemes oberts a diferents interpretacions en els que els coneixements acumulats en disciplines científiques o en altre tipus de coneixements juguen el seu paper interpretatiu. La formació de ciutadania no es pot concebre més que com a una educació oberta al món i les diferents interpretacions que es produeixen d'aquest món, que

abasten des dels aspectes individuals i afectius fins als col·lectius a nivell planetari, no exemptes per aquesta condició d'emocions i sentiments.

Pel que fa a l'educació professional, des de l'així específicament cridada a l'ensenyament universitari, una primera línia de treball és la de desmuntar la idea bàsica del capital humà, és a dir, la idea que amb una formació professional de *qualitat* s'aconsegueixen per a tots l'accés a llocs de treball de qualitat i la prosperitat general de la societat. Per a això és fonamental que mitjançant un seguiment dels que reben formació professional de tot tipus i nivell i fem palesa la creixent precarietat del món del treball. D'aquesta manera també podem començar a desmuntar un altre dels aspectes fonamentals del neoliberalisme educatiu: el del consumisme educatiu que busca augmentar el volum de negoci de l'educació mitjançant la captació de clients per mitjà de publicitat enganyosa.

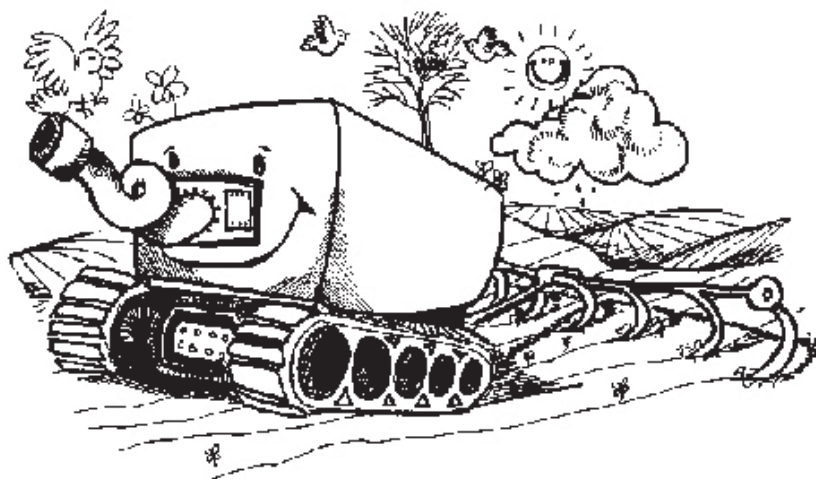
Per altra banda, pel que fa a la formació professional així com a l'ensenyament universitari, cal també començar a canviar alguns dels continguts i metodologies. El tema de la precarietat no pot quedar fora dels continguts de formació, i cal introduir-lo en el currículum d'estudis d'alguna manera i en les innombrables activitats de formació per a treballadors i postulats (en les mateixes assignatures, mitjançant seminaris, trobades o altres possibilitats).

La formació professional també s'ha d'anar plantejant qüestions de més llarg abast. Em refereixo als aspectes lligats a com s'ha de concebre l'execució professional, és a dir, el paper social del treball professional o, si ho pre-

feriu, a l'ètica social de les professions o, el que és el mateix, a com entenem que ha de ser un bon professional des d'un punt de vista social i per tant com i en què s'ha de formar.

Aquesta dimensió social de les professions, si es planteja seriosament, és una qüestió de fons i present en l'execució professional quotidiana, que pot anar donant a la formació professional de tot tipus una dimensió social que en aquests moments no té ja que està atrapada en concepcions tècniques o acadèmiques per a les quals la problemàtica social de les professions no existeix. En la mesura que altres plantejaments, diferents a les concepcions acadèmiques i tècniques, es vagin desenvolupant, els continguts de les activitats de formació i la forma de ser tractats aniran canviant i la formació professional de qualsevol tipus i nivell anirà escapant de la submissió als dictats de les empreses i el mercat de treball, sense perdre la seva necessària vinculació amb l'execució professional.

Un altre dels aspectes entorn als quals podem desenvolupar iniciatives se situa al voltant de la configuració de l'educació com a un mercat que pretén el neoliberalisme. L'autonomia dels centres educatius i professors,

necessària com hem vist anteriorment per a l'existència dels mercats educatius, es pot utilitzar en un sentit invers a com ens proposen des de l'ordre neoliberal: en lloc de per oferir productes educatius de forma propagandística i incitar al seu consum competint per la clientela, es tractaria de desenvolupar projectes elaborats des d'un marc de no competitivitat i de racionalització dels serveis per acomplir un compromís social.

Aquests projectes, promoguts pels centres o per grups d'educadors, poden incloure aspectes que es refereixin al seguiment dels estudiants un cop acabin els seus estudis en relació amb la denúncia de la precarietat, la distribució d'estudiants i recursos

públics, la denúncia dels instruments i del paper que se li fa jugar a l'avaluació en el mercat educatiu, el desenvolupament d'experiències alternatives d'avaluació, la denúncia del consumisme educatiu i la penetració de les empreses en l'educació...

A més d'aquesta tasca de desenvolupar projectes contra la concepció de l'educació com a un mercat queda la segona línia de treball: la introducció de continguts i, més en general, pràctiques educatives que qüestionin l'ordre econòmic, social i cultural neoliberal. Es tracta que des de la pluralitat metodològica, desenvolupant projectes diversos en el seu concepte i desenvolupament, en tots els nivells educatius es vagi articulant una xarxa d'experiències educatives i socials que vagin incrementant la nostra capacitat per contribuir a què un altre món, més just i més igualitari, sigui possible.

Nota:

* Aquest text és un resum de les idees exposades a set conferències pronunciades per l'autor des del maig de 2006 al febrer de 2007 amb diferents títols. Agraïxo al Sindicat de Treballadors de l'Ensenyament del País Valencià, als organitzadors de l'Escola d'Estiu d'Andalusia, a la Fundació Pere Ardiaca i a la CGT de Saragossa les oportunitats que m'han donat en aquestes conferències per compartir les meves idees amb molts treballadors i treballadores de l'educació que segueixen preocupats per com poden contribuir amb la seva feina a la igualtat i a la justícia. He optat en aquest text, per facilitar-ne la lectura, per ometre les referències bibliogràfiques que ho puguin il·lustrar.

Bases per una llei catalana d'educació

Els canvis socials que estem vivint ens deixen una mica desconcertats, són ràpids i són profunds, i no en sabem mesurar l'impacte sobre les nostres vides. Possiblement estem davant d'un canvi d'estructura socio-econòmica i, també, del què alguns denominen en l'àmbit de la producció científica davant d'un canvi de paradigma. Actualment, en un món sense fronteres econòmiques hi ha moltes qüestions culturals i identitàries que se'ns han complicat. Vint anys enrera, els temes relacionats amb les identitats col·lectives eren més senzills. Ara, per exemple, no estem d'acord en què la democràcia sigui només representativa, però no sabem com gestionar la participació en les nostres societats democràtiques anomenades avançades. D'altra banda, ens costa avaluar com afecta la globalització a la nostra vida quotidiana o reconèixer els canvis provocats per l'ús generalitzat de les tecnologies de la informació i de la comunicació en les relacions socials i en la creació científica.

Sabem, però, que en les dinàmiques socials sempre les situacions de fet precedeixen la seva regularització a través del dret. El marc legal s'ha d'anar adaptant constantment a les noves situacions socials. En l'àmbit educatiu la legislació ha de saber regular per llei les necessitats educatives de la societat, tant les emergents com les tradicionals. La reflexió sobre aquest objectiu és l'element motivador de la

No estem d'acord en què la democràcia sigui només representativa, però no sabem gestionar la participació

meva participació a la Jornada sobre *Participació i democràcia a l'escola*.

En el marc d'un Estat com l'espanyol, que té algunes competències descentralitzades, en plantejar-nos les bases d'una llei catalana d'educació hem de

definir prèviament quin és l'espai que el Govern Català té per legislar.

L'exercici de legislar en educació a Catalunya està repartit entre el Congrés dels Diputats i el Senat, que són les dues cambres del Parlament espanyol responsables d'aprovar les Lleis Orgàniques, com recentment ha fet amb la LOE i la LOU, i el Parlament de Catalunya, que té capacitat legislativa per regular el desenvolupament de les competències que li són pròpies, per consensuar les competències que són compartides amb l'Estat central -o competències concurrents- i per a desenvolupar les normes d'alguns aspectes de les lleis orgàniques.

Aquest és l'espai legislatiu que existeix per a construir la Llei Catalana d'Educació, que el primer govern tripartit va prometre i no va poder realitzar i que ara sembla que el nou govern tripartit ha prioritzat en la seva agenda política, si donem crèdit a les declaracions del conseller Maragall que vol tenir la llei al Parlament abans de finals del 2007. Però: quines han de ser les bases per una Llei Catalana d'Educació?

Un primer element de reflexió és tenir present que el marc legal ja està regulat per l'Estat a través

La Gemma Tribó va ser invitada a les VI Jornades d'Educació, amb el títol "Participació i Democràcia a l'Escola", per aportar la reflexió sobre l'espai legislatiu i les línies generals que haurien de presidir el debat de la nova Llei Catalana d'Educació per al foment de la democratització de l'escola i la cohesió social.

ció que ja ha assolit l'ensenyament obligatori o de més de 16 anys. A més, hi ha qüestions com els continguts curriculars de l'ensenyament obligatori en què les competències són compartides: el 65% corresponen a l'Estat i 35% a les comunitats autònomes.

Un segon element de reflexió és que en educació després que l'Estat central ha aprovat les lleis orgàniques, al Parlament de Catalunya li resta un marge de maniobra per legislar. Respectant les lleis orgàniques, el Govern de Catalunya pot dissenyar una política educativa pròpia que ordeni, reguli i organitzi el sistema educatiu en el territori, com així han fet els governs de CIU i està fent el segon govern tripartit, i en tenim exemples amb el model d'immersió lingüística o bé en el recent Pacte Nacional per l'Educació.

Una tercera qüestió és que una legislació educativa que s'articula sobre la presa de decisions a diferents nivells ha de ser flexible i funcional, i ha de preveure que les lleis no envaïxin el terreny de les normes, és a dir, que no entrin en detalls. Quan això succeeix, més que davant d'una llei ens trobem davant d'un excessiu reglamentisme, que provoca que les lleis esdevinguin obsoletes ràpidament a causa de la intensa dinàmica de canvis socials. L'element clau és trobar un punt d'equilibri entre les lleis que són responsabilitat de l'Estat central i les atribucions legals dels governs autònoms, equilibri que s'ha de fonamentar en la confiança mútua. Però sembla que aquest equilibri no s'acaba d'aconseguir, o simplement que la desconfiança política entre Estat central i govern autònom invalida o desautoritza constantment l'aplicació de les lleis en

Jornades d'ensenyament. Gener de 2006

l'àmbit educatiu. Un exemple clar del que volem dir ens l'ha ofert recentment la qüestió de les tres hores de castellà, que és també un trist exemple de la politització grollera dels temes educatius.

Des del meu punt de vista, l'ordre de forçar a fer tres hores més de castellà o en castellà no és pertinent. El govern de l'Estat pot valorar, a partir dels resultats de l'informe PISA o de les dades de la OCDE, que cal que tots alumnes de l'Estat assoleixin més competències lingüístiques, però la concreció l'ha de decidir el govern autònom i l'aplicació és responsabilitat de cada centre. A Catalunya, més competències lingüístiques potser vol dir més

català, més castellà o més anglès, en funció de l'entorn de cada centre. El que no té sentit és que el Ministeri doni una ordre tan concreta i encara és més paradoxal que ho faci només a Catalunya, quan els mals resultats en competències lingüístiques són a tot l'Estat.

Si analitzem com aplicar l'ordre del Ministeri podem plantejar-nos dues hipòtesis:

- a) Si no desestructura el model educatiu català d'immersió lingüística no representa cap problema, però el Govern català ha de protestar perquè el Ministeri mostra una actitud exageradament intervencionista. El Ministeri s'ha

de limitar a donar indicacions genèriques i mai tan concretes

- b) Si desestabilitza i erosiona el sistema educatiu català d'immersió lingüística el Govern català no ha d'acceptar l'ordre, perquè el govern de l'Estat envaeix competències que són pròpies del Govern de la Generalitat i entra en un detall de concreció que no li pertoca, que fins i tot no correspon al Govern català sinó als Projectes Educatius dels centres.

Probablement, darrera d'aquesta escenificació d'exercici de poder per part del Ministeri hi hagi simplement un problema de desconfiança política de l'Estat central envers del propi Estat (govern català), fet que és una paradoxa i que és una actitud transversal que manifesten sovint les dues grans famílies polítiques espanyoles.

En el marc d'una legislació educativa construïda sobre la confiança mútua entre el govern central i el govern autònom, i en la confiança d'aquest amb els seus centres educatius, no hi hauria d'haver lloc per a aquestes manifestacions de malfiança. En canvi, sí que hi ha d'haver lloc per elaborar una Llei Catalana d'Educació, que reguli i ordeni la relació entre els centres educatius catalans i el Govern de Catalunya.

Ens agradaria que en els grans temes educatius hi hagués un pacte de respecte i d'estabilitat, i que no es posés tot en qüestió cada vegada que hi ha un canvi de color polític. Ens agradaria que així fos en el model lingüístic del sistema educatiu català i en d'altres aspectes positius que l'han anat configurant, així com

en els darrers pactes entre els agents socials i l'Administració Educativa que, gestionats correctament i sense improvisacions, poden dotar a l'escola pública de més qualitat i de més equitat.

Així doncs, hauríem d'acceptar i fer funcionar un model educatiu regulat per Lleis orgàniques (govern de l'Estat) i complementat per polítiques educatives adaptades a les nostres necessitats socials dissenyades pel Govern de Catalunya, gràcies a lleis

La clau de volta és el respecte a la presa de decisions multinivells, tant de baix a dalt com de dalt a baix

aprovades pel Parlament català. Catalunya té dret a tenir un model educatiu amb personalitat pròpia, que compti en la seva aplicació amb la complicitat dels centres educatius.

Al nostre entendre, des d'aquest plantejament és possible articular les bases d'una Llei Catalana d'Educació, que se situen en un camí intermig entre el marc molt ampli de les lleis orgàniques i l'aplicació concreta de centre.

Per a què un sistema educatiu d'aquest tipus funcioni, la clau de volta és el respecte a la presa de decisions multinivells, tant de baix a dalt com de dalt a baix. La rigidesa de l'excessiva normativa des de dalt, sigui del Ministeri o del Govern de la Generalitat, és una amenaça permanent pel bon funcionament d'un sistema educatiu basat en l'autonomia dels centres, que ha de ser forçosament flexible i funcional. Però també constitu-

eix una amenaça el no saber exercir l'autonomia de centre des de baix i no enfortir les funcions de direcció i gestió dels centres amb un exercici responsable de contextualització del fet educatiu en el territori i en l'entorn.

Des del meu punt de vista, els principis inspiradors de la Llei Catalana d'Educació haurien de ser aquells que afavoreixin polítiques de democratització de l'ensenyament i que fomentin l'equitat i la qualitat del sistema educatiu català, principis recolzats en polítiques concretes que ajudin a superar progressivament la segregació que comporta l'existència d'una xarxa escolar dual, pública i concertada, que a les grans ciutats semblen dos sistemes educatius separats. Si aquests darrers anys, i malgrat les múltiples mancances i contradiccions, hem aconseguit establir un model educatiu català inclúsiu en l'aspecte lingüístic, ara hauríem de treballar a favor d'un sistema educatiu que no segregués per l'origen social. La batalla quantitativa està guanyada i el dret a l'escolarització universal està assegurat. El què no està assolit és un model educatiu que garanteixi una educació de qualitat per a tothom, aquest és el repte que té ara el sistema educatiu català i aquest és el principi clau que hauria d'inspirar la nova Llei Catalana d'Educació. I tampoc està garantit del tot el principi d'igualtat o dret a no ser discriminat ni per criteris de naixença, de raça, de sexe, de religió, d'opinió o per qualsevol circumstància personal o social.

Un altre principi bàsic és la necessària descentralització de

l'ensenyament amb l'objectiu d'assolir una millor autonomia organitzativa i administrativa-financera dels centres escolars. Tot i que, com hem vist, la majoria de competències en l'àmbit d'educació són concurrents o compartides entre l'Estat i la comunitat autònoma, això no ha de ser impediment per avançar en l'adquisició d'una major autonomia dels centres i per apropar l'ensenyament al territori.

La Llei hauria de fer referència a principis bàsics orientats a la creació de cohesió social, que estimulin la millora de la qualitat de l'educació i, en definitiva, que evitin que l'origen social dels nens i de les nenes sigui una barrera per assolir la igualtat d'oportunitats educatives.

En Educació Infantil, la LLCE hauria de regular i ordenar l'escola Bressol (0-3 anys) com a cicle educatiu. L'etapa d'Educació Infantil (0-6) és competència del Govern de la Generalitat i cal que en promogui la seva gratuïtat, tant en el cicle 0-3 com en el 3-6. La Llei hauria de fomentar la creació d'Escoles Bressol i Parvularis perquè significa avançar en la prevenció de les desigualtats socials i treballar per un sistema educatiu inclusiu i equitatiu.

En les etapes de l'educació obligatòria, la Llei hauria d'articular mecanismes positius per tractar la diversitat en els processos d'aprenentatge des del primer cicle de primària. No és correcte pensar la diversitat com a un problema de la secundària obligatòria; la diversitat d'aprenentatges és manifesta els primers anys de l'escolarització. Les polítiques de diagnosi i d'avaluació han de servir per in-

tervenir ràpidament introduint correctius als primers cursos de primària: adaptacions individuals, desdoblaments,.... L'aplicació de la sisena hora, que encara està en fase de rodatge, pot ser útil per assolir aquests objectius. El model de Finlàndia, tan esmentat últimament, té un dels seus punts forts en el suport individualitzat, o en petits grups, a les dificultats d'aprenentatge dels nens i nenes durant els primers cursos de primària.

Els centres escolars de primària

La creació d'Escoles Bressol i Parvularis significa avançar en la prevenció de les desigualtats socials

i de secundària han de vincular els seus Projectes Educatius a l'entorn. En aquest aspecte, la Llei ha de preveure mecanismes per fer efectiva aquesta vinculació i per reconèixer les noves figures de professionals no docents, que treballen dins o fora de l'escola, i que ajuden a

consolidar aquesta vinculació i milloren la corresponsabilització de les famílies en el procés educatiu.

S'han de donar indicacions sobre els protocols de coordinació entre els centres educatius i el territori; crear xarxes verticals i horitzontals amb els agents educatius del territori i xarxes que vinculin els projectes educatius dels centres a l'administració local; cal estimular la coordinació entre els CEIPs i centres de secundària, entre els centres educatius i l'administració local, entre els centres educatius i les institucions culturals presents en el territori –museus, associacions, arxius, teatres, etc...-.

En l'educació no obligatòria les iniciatives han de ser adequades al perfil de cada etapa. Al batxillerat l'Estat fixa els continguts mínims, la LLCE en pot fixar l'optativitat i el model d'organització. A formació professional la LLCE ha de promoure una oferta de qualificacions relacionada amb la dinàmica econòmica i social del territori. A més, s'ha de coordinar

l'oferta de cicles formatius, de grau mig o de grau superior, amb l'oferta de les titulacions universitàries de l'entorn i que ambdues responguin a la realitat socioeconòmica del territori. Seria coherent amb aquest propòsit oferir enologia a l'àrea de Tarragona, turisme a Girona, lleure i esport a Barcelona o bé agricultura a Lleida.

La LLCE ha de permetre també desenvolupar els trets bàsics d'un model propi de formació d'adults.

La LLCE ha de repensar el model de formació permanent del professorat, que s'hauria de vincular a la carrera docent. Les condicions bàsiques de la carrera docent les definirà el MEC, però la LLCE pot desenvolupar un model concret per a Catalunya, que faciliti la mobilitat i la promoció professional en xarxes horitzontals però també entre les diferents etapes educatives.

Quan a l'organització i gestió dels centres, l'Estat ha de definir millor els càrrecs de gestió i direcció, però la LLCE en pot concretar un model adient a la realitat catalana. D'altra banda, la Llei hauria de repensar les funcions d'inspecció i d'avaluació amb l'objectiu de reforçar la gestió autònoma dels centres i millorar la qualitat de l'ensenyament, dotant als centres que exerceixin una autonomia responsable dels recursos adients per a la realització del seu projecte educatiu. Òbviament, s'entén que la Llei tindrà present el finançament de les propostes que faci.

En síntesi, la meua visió és que la nova Llei Catalana d'Educació ha de contemplar els

aspectes comunitaris i territorials de l'educació. Un eix vertebrador de la Llei podria ser *Educació i Territori*, que inclouria referències als Plans d'entorn o Plans de Zona com a planificadors i ordenadors de l'oferta educativa en el territori i, que, a més, fomentessin la coordinació entre els diferents centres, públics o concertats, i entre els diferents agents educatius en el territori (poble, comarca o barri d'una ciutat). Els plans d'entorn també haurien de facilitar les transicions entre etapes. Aquest augment de coordinació hauria de fer viable una única comissió de matriculació en el territori, integrada per tots els centres finançats amb

diners públics.

La Llei també ha de donar indicacions sobre temes transversals i indicar-ne la importància; temes com ara la transcendència de les tecnologies de la informació i la comunicació en l'alfabetització del segle XXI, l'aprenentatge de llengües estrangeres, o l'educació en valors cívics bàsics per a la convivència democràtica. Aquests valors transversals són de cabdal importància i han d'impregnar tota la filosofia del sistema educatiu català, per això és molt important de tenir-los presents encara que no és responsabilitat de la Llei desenvolupar-los.

La percepció de la Immigració com a problema i els mitjans de comunicació

Els tècnics, polítics i acadèmics assumeixen que la immigració no és un problema, però també que porta associats una sèrie de reptes. Un d'ells és el fet que posa a prova les conviccions i valors de la societat receptora. Les nacions liberals desenvolupades veuen com l'arribada de mà d'obra jove i qualificada –no oblidem que el gruix de la immigració el formen el bo i millor de cada país emissor– desperta antics fantasmes com l'atur o el qüestionament de la identitat cultural i nacional, problemes que es creien solucionats.

L'Estat espanyol és un dels últims països de l'Europa Occidental en haver començat a rebre de manera significativa immigrants. En pocs anys, aquest flux migratori ha passat de ser anecdòtic a ser el més important d'Europa, fins al punt de rebre un 44% del total d'immigrants de la UE l'any 2006. Davant d'aquestes xifres, hom pot pensar que les actituds xenòfobes i desconfiades cap a la immigració creixeran de manera paral·lela al percen-

tatge d'immigrants, però no és així.

El Centro de Investigaciones Sociológicas (CIS) pregunta cada mes des de gener de l'any 2000 quins són els tres principals problemes del país en opinió dels enquestats. En algunes ocasions apareixen temes "supernova", que brillen intensament per desaparèixer al mes següent; com va succeir amb el cas *Prestige*, les Vaques Boges o la Guerra de

L'arribada de mà d'obra jove i qualificada desperta antics fantasmes com l'atur o el qüestionament de la identitat cultural i nacional

l'Iraq. Però altres temes persisteixen, com és el cas de l'atur; el problema més preocupant i persistent en opinió dels espanyols des de la Transició. L'atur acostuma a ocupar el primer lloc en el podi dels

tres principals problemes per als espanyols, per davant del terrorisme, la inseguretat ciutadana i la immigració. La figura 1 mostra com la immigració s'ha anat configurant com al tercer problema més preocupant durant els darrers set anys.

A la Fig.2 podem veure gràficament l'evolució d'alguns temes en les percepcions dels espanyols. Mentre que l'any 2000 l'habitatge pràcticament no s'esmentava entre els principals problemes d'Espanya, a partir de l'any 2002 comença a augmentar el nombre de persones que entenen que existeixen dificultats amb l'accés a l'habitatge i els preus d'aquest. Aquest augment ha estat continuat, paral·lel a la davallada de persones preocupades per l'atur. Entre aquests temes, el més dependent de la conjuntura resulta ser el terrorisme, molt variable entre anys dependent de si existeixen notícies relacionades amb la lluita armada d'ETA. Finalment, trobem la progressió de la immigració vista com a un problema; que ha crescut fins a ser el tercer problema més preocupant del país, segons els enquestats pel CIS. El sol fet que s'hagi estès la percepció que la immigració és un problema ja és alarmant; però, a més, les dades desvetllen tendències inverses en l'evolució de la percepció de l'atur, la Inseguretat ciutadana i la Immigració com a problemes. L'atur i la

Seguint el fil de debat entorn a la immigració, i ja que en els resultats de les darreres eleccions locals el discurs anti-immigració per part de les dretes va jugar un paper gens menyspreable, hem demanat la Carolina Galais, politòloga que col·labora com a professora a l'Escola Permanent sobre Immigració de la Fundació Pere Ardiaca, que analitzi en aquest article per a L'ESPURNA la immigració percebuda com a problema en termes d'opinió pública i cultura política a partir de les dades del CIS.

	Febrer 2000	Gener 2001	Gener 2002	Gener 2003	Gener 2004	Gener 2005	Gener 2006	Gener 2007
1	Terrorisme, ETA	Atur	Atur	Atur	Atur	Atur	Terrorisme, ETA	Terrorisme, ETA
2	Atur	Terrorisme, ETA	Terrorisme, ETA	Terrorisme, ETA	Terrorisme, ETA	Immigració	Atur	Atur
3	"Vaques Boves"	Inseguretat ciutadana	Inseguretat ciutadana	Inseguretat ciutadana	Immigració	Terrorisme, ETA	Immigració	Immigració
4	Immigració	Drogues	Immigració	L'habitatge	L'habitatge	Inseguretat ciutadana	L'habitatge	L'habitatge
5	Drogues	Immigració	Cas Prestige	Immigració	Inseguretat ciutadana	L'habitatge	Inseguretat ciutadana	Inseguretat ciutadana

Fig. 1: Llista dels cinc principals problemes el mes de gener des de l'any 2000. Font: elaboració pròpia a partir de dades del CIS.

immigració segueixen tendències paral·leles fins a l'any 2004, el que podria indicar que eren vistos com a distints aspectes del mateix problema de naturalesa econòmica. A partir d'aquest any segueixen tendències inverses, pel que els ciutadans podrien haver passat a culpar els immigrants per l'estat del mercat laboral. Aquests, més que com un repte per a la integració social, serien percebuts com una amenaça directa al mercat del treball. A més, els ciutadans també estarien associant immigració amb delinqüència i marginalitat. Atenent a l'evolució inversa de tots dos temes com a problemes podem intuir que, des del 2005, els ciutadans culpen els immigrants de la inseguretat quan no es refereixen a aquest tema de manera genèrica.

El gener de l'any 2001, menys d'un 20% de la població considerava que la immigració era un problema, tot i que durant el 2000 el nombre d'estrangers arribats a Espanya va créixer un 234% respecte l'any anterior, el rècord del període 1996-2005. D'altra banda, la xifra d'immigrants establerts a Espanya el gener del 2007 no és gaire diferent a la de Novembre de 2006, però la percepció de la Immigració com a problema va caure en aquests tres mesos un 40%, mentre que augmentava la preocupació pel terrorisme després de l'atemptat de desembre de 2006 a Barajas i la fi de la treva d'ETA. Això desmentiria que la preocupació per la immigració és paral·lela a un augment real d'aquest fenomen. La percepció negativa de la immigració no és tan dependent de les da-

des reals que tinguem sobre aquest fet, sinó de la conjuntura general i de la rellevància d'altres temes.

Si mirem amb més detall les dades dels baròmetres mensuals relatives a la preocupació per la immigració, observem que el nombre de persones que la consideren un problema oscil·la força. Massa com per considerar aquesta percepció negativa un síndrome o un tret cultural estable. Com ja s'ha assenyalat, es tracta d'un tema prou nou sobre el qual molts ciutadans no tenen encara una experiència directa i, per tant, una opinió cristal·litzada i estable. El que sí tenim tots és un coneixement indirecte a través dels mitjans de comunicació. La informació que aquests vessen sobre els fenòmens migratoris té un gran impacte sobre l'opinió pública, provocant un augment de les percepcions negatives dels immigrants. A la figura 3 s'aprecien distints moments crítics coincidint amb notícies particularment colpidores que van generar estats d'opinió sobre el fet migratori.

Alguns d'aquests punts d'inflexió són els tancaments a les esglésies l'estiu de l'any 2002 després de la tercera reforma de la llei d'extrangeria, les escomeses a la famosa tanca de Melilla el setembre i octubre de 2005, seguits dels disturbis a les banlieues franceses al novembre del mateix any o la crisi dels cayucos l'estiu de 2006. El tractament particularment escandalós d'aquell episodi va provocar que un 60% dels enquestats pel CIS considerés que la immigració era un problema el setembre de l'any passat. Realment, durant el mes d'Agost van arribar més cayucos a les costes canàries que durant tot l'any anterior, però el que va colpir els ciutadans van ser les imatges de l'arribada de les embarcacions que tots recordem: són els símbols els que creen estats d'opinió i no les dades reals i racionals. El que

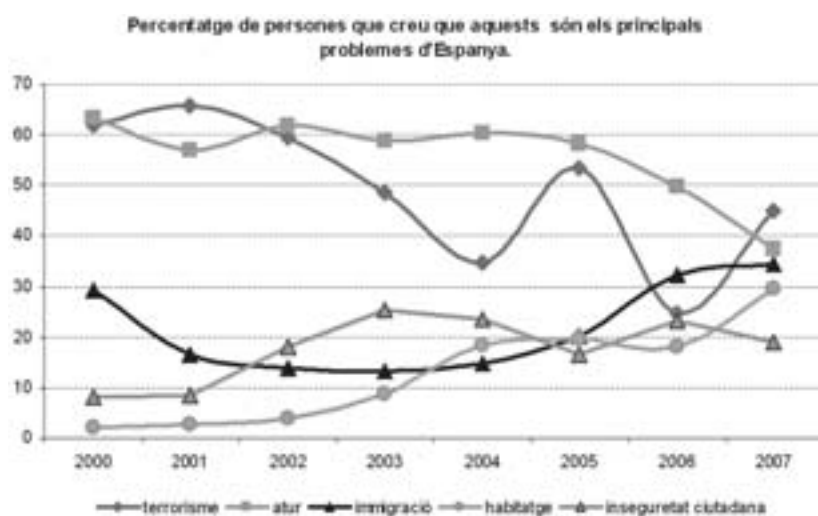

Fig. 2. Elaboració pròpia a partir dels baròmetres CIS de febrer de 2000 i gener de 2001 a 2007.

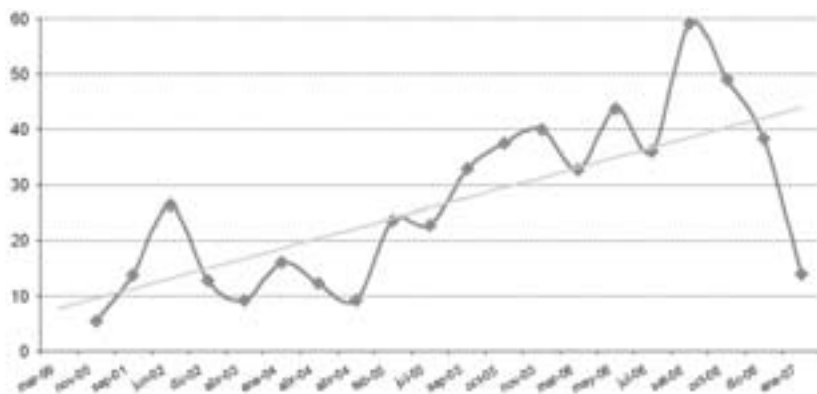

Fig.3: Evolució del percentatge de persones que consideren que la immigració és un dels tres principals problemes d'Espanya. Elaboració

estaria provocant l'associació d'immigrants amb l'atur i/o la delinqüència és el tractament de la informació pels mitjans de comunicació. Aquests a vegades es limiten a reproduir declaracions incendiàries i gens innocents d'actors polítics; però sovint cerquen el dramatisme per a donar més pes a una notícia que altrament seria rutinària¹.

D'altra banda, la probabilitat que aparegui una notícia relacionada amb la immigració als mitjans de comunicació audiovisuals no és la mateixa durant l'any. De la mateixa manera que al Nadal abunden les notícies sobre mercats d'artesanía, els pressupostos generals de l'Estat, la pujada de l'IPC i al setembre parlem de la tornada al col·legi i la síndrome postvacacional, l'estiu acostuma a ser una època erma de fets noticiables. Amb els polítics, molts ciutadans i bona part dels informadors de vacances, els

fets més trivials ocupen minuts preciosos a la televisió, els fets anecdòtics s'estiren i arroseguen diversos dies i, sovint, la informació desapareix per deixar campar lliure-

L'estiu és una mala època per a la bona imatge dels immigrants

ment l'espectacle pels informatius televisats. L'estiu és una mala època per a la bona imatge dels immigrants, ja que aquesta escassetat de notícies provoca que els mitjans de comunicació estiguin molt més pendents de comptar exhaustivament els immigrants que arriben per mar o tracten de passar les fronteres saltant tanques; certament més nombrosos que en altres moments de l'any, ja que la benevolència del clima permet intentar una travessia fins a les costes espanyoles en una

embarcació precària. No obstant, les imatges d'un suposat assetjament d'occident per part dels estrangers responen més a la nostra necessitat d'espectacle que al deure d'informar que tenen els mitjans de comunicació. No oblidem que aquestes violacions de les fronteres representen un petit percentatge front al nombre total de gent que arriba a l'Estat Espanyol per altres vies com els aeroports o el transport terrestre. Si aquesta intuïció sobre la influència de les distintes estacions a la programació dels mitjans és certa, probablement les dades dels baròmetres d'aquest estiu tornaran a la preocupació per la immigració al cinquè o sisè lloc, a causa del gran nombre de notícies estivals relacionades amb el terrorisme, la fallida de les infraestructures catalanes, el segrest de publicacions satíriques i el rosari de morts il·lustres amb què ha finalitzat l'agost.

De l'anàlisi d'aquestes dades podem extreure dues conclusions. La primera és encoratjadora, ja que la percepció negativa que tenen els ciutadans de l'Estat sobre la immigració és fluctuant i no sembla que reaccionin racionalment a dades objectives. Per tant, aquestes opinions podrien millorar o, en qualsevol cas, es pot intervenir per a què no empitjorin. La segona és un advertiment: la percepció de la immigració com a problema podria cristallitzar i esdevenir un tret cultural dels espanyols, ja que existeixen elements que poden ancorar-la, com ara els estereotips negatius lligats històricament als magribins i, sobretot, la desconfiança interpersonal que ens caracteritza, no només cap als estrangers. Per a evitar-ho, els mitjans de comunicació haurien de prendre consciència de la seva responsabilitat, comprometre's a mesurar els termes en què es parla de la immigració, i valorar si cal a vegades, i en quina mesura, donar visibilitat a aquest tema.

¹ Tot i que ens hem centrat en el paper dels mitjans de comunicació en la percepció que tenen els ciutadans de la immigració; hi hauria molt a dir de la responsabilitat que en això tenen els líders polítics. Un dels factors que segurament va perjudicar la percepció de la immigració entre maig i setembre del 2006 van ser les següents declaracions d'Acebes que vinculaven immigració il·legal i delinqüència: "Estas avalanchas han convertido en un coladero nuestras fronteras. Lo están aprovechando las bandas de delincuentes para introducirse en España. Si que tiene que ver las bandas de delincuentes que trafican con seres humanos con la delincuencia que se está produciendo en las casas y los robos con violencia, en los secuestros express, en los homicidios. Claro que tienen que ver". (El País. 24/05/2006)

Dones en la direcció de l'economia: la gran desigualtat

Com a quedat palès a l'Eurobaròmetre especial sobre discriminació a la Unió Europea que Eurostat va donar a conèixer el passat mes de gener, Espanya sembla ser un país especialment conscient i sensible davant la desigualtat que es produeix per motius de gènere. Després d'Itàlia (amb un 56%), la població espanyola percep aquesta anomalia en un destacat segon lloc, quinze punts per

Espanya sembla ser un país especialment conscient i sensible davant la desigualtat que es produeix per motius de gènere

sobre de la mitjana europea que es queda en un 40%. A més, també en un 30% les dones i homes preguntats a Espanya consideren que la discriminació en base al gènere ha augmentat en els darrers cinc anys, palesant en aquest cas un pessimisme superior en tres punts a la mitjana europea. A més, l'opinió pública del nostre país encapçala la llista quan es pregunta sobre si les dones estan en desavantatge social amb un 49% quan la mitjana europea se situa en un 33%, sent no

obstant les dones de tots els països les més inclinades a subscriure aquesta afirmació per experiència o lucidesa, o ambdues coses al mateix temps.

Per a Espanya i Alemanya (en ambdós casos amb un 76% de respostes) la responsabilitat específica de les dones a la llar es considera l'impediment més gran per tal que assumeixin majors responsabi-

litats en llocs de direcció, malgrat que les persones més joves valoren aquest fet en menor grau. Per altra banda, el desig de veure més dones en llocs de direcció empresarial el comparteixen el 77% de la ciutadania europea, sent novament les dones (amb un 83% de les enquestades) les que es pronuncien més rotundament en aquest sentit. I una cosa semblant passa sobre la necessitat que les dones ocupin més escons dels diferents Parlaments, amb una me-

sura del 72% per a tota la Unió Europea.

Aquests resultats que val la pena difondre formen part de l'enquesta realitzada sobre desigualtats percebudes entre la ciutadania europea en els aleshores 25 Estats membres de la UE, més els dos països encara candidats Bulgària i Romania durant els mesos de juny i juliol del 2006. La seva recent publicació subministra raons de pes per justificar que l'any 2007 sigui l'Any Europeu per a la desigualtat d'oportunitats.

No tot és el que sembla

A l'esperança que pugui suscitar l'inici d'aquest article cal aplicar un cert correctiu a la baixa. De fet, sempre seguint les dades de l'enquesta, la discriminació per gènere és la que concita menys consensos a Europa. En relació a altres causes reconegudes de discriminació (origen ètnic, religió o creences, edat, discapacitat i orientació sexual) la basada en l'origen ètnic es percep com la més estesa, ja que tan sols dues de cada cent persones preguntades la negava, i en concret la de la pertinença a l'ètnia gitana era negada tan sols per un 8% de dones i homes d'Europa. La discriminació de les persones discapacitades i per motius d'ori-

En aquest article, l'economista Àngels Martínez Castells reflexiona sobre l'absència de dones als òrgans en què es prenen les decisions econòmiques. Més enllà de la lluita per la presència als parlaments o els ministeris, o per la corresponsabilitat en les tasques de cura, cal fer palès que la direcció de l'economia, palanca decisiva de poder, està en mans d'homes de forma gairebé exclusiva.

entació sexual venien tot seguit, malgrat que aquesta darrera arribava als seus percentatges més alts als països del sud d'Europa, i particularment a Xipre (86%), Grècia (85%) i Portugal (83%), on l'aclaparadora majoria de la població segueix considerant l'homosexualitat com a un tema tabú. Espanya, que difereix d'aquest patró geogràfic, se situa dos punts per sota de la mitjana de la UE amb tan sols un 46% de la població opinant en el mateix sentit. L'edat és també considerada motiu de discriminació com demostra el fet que un 69% de la població europea considera que ser més gran de 50 anys suposa un desavantatge a la societat actual. Prop de 8 de cada 10 enquestats pensen que amb igual qualificació, una persona de 50 o més anys té menys probabilitat d'aconseguir una feina o promocionar-se en comparació amb una persona menor. Malgrat que la majoria de les persones opina que la discriminació per motiu de religió o creença és poc freqüent (47%) o inexistent (5%), un 40% d'aquestes no considera acceptable el fet de portar símbols religiosos visibles en el lloc de treball.

Aquest repàs a l'enquesta sobre formes de discriminació a Europa

ens permet arribar a la conclusió poc encoratjadora que malgrat sens dubte afecta una majoria de persones, la forma menys estesa de discriminació a ulls de la ciutadania europea té a veure amb el gènere. Com a mitjana, i com ja hem dit, tan sols un 40% de les persones enquestades a Europa creu que es tracta d'un fenomen de desigualtat generalitzat. Però no hi ha esment especial a l'agreujament de totes les altres desigualtats precisament per motius de gènere. És a dir, que és pitjor la discriminació de les dones de minories ètniques, de les dones discapacitades, de les lesbianes, de les dones grans... per no parlar del propi tractament discriminatori de totes les religions en relació a la dona. Discriminació sobre discriminació que no es calla per sabuda, sinó per ignorada o per voler ignorarla.

un 51% de les persones enquestades considera insuficients els esforços que s'estan fent al seu país per combatre les diferents formes de discriminació.

Per empitjorar encara més les coses, el propi Eurobaròmetre espacial que esmentem alerta sobre el desconeixement de les lleis discriminatòries promulgades malgrat que es considera necessària la seva existència; de fet, un 51% de les persones enquestades considera insuficients els esforços que s'estan fent al seu país per combatre les diferents formes de discriminació.

La inexistència de dones als òrgans de direcció

En veure les dades anteriors és tan fàcil com trist concloure que

a la invisibilitat de les dones s'hi afegeix de forma greu la invisibilitat de la seva discriminació. Així, és molt més fàcil entendre l'absència de les dones en els organismes de direcció de les grans institucions econòmiques ja que són poques les persones que se senten interpel·lades per les misogines imatges que els mitjans de comunicació ofereixen de juntes generals importants o de les cimeres polítiques on la presència de les dones constitueix una anècdota o una absència sense pal·liatius. La suposada normalitat d'un conjunt universal buit de dones no es percep com a anomalia social, i difícilment pot ser així quan a les taules rodones de les conferències que aquests organismes realitzen sobre els grans temes econòmics d'actualitat la paritat és poc menys que una quimera i les dones tan sols abunden en els temes que se'ls consideren com a "propis". En aquest sentit, vull recordar un cop més com la Lourdes Benería, invitada a participar el 1999 a una conferència del Banc Mundial a París sobre "Governança, equitat i mercats globals", denunciava que a diferència del que passava amb les altres moltes taules rodones, la que corresponia a "economia de gènere" estava formada tan sols per dones. Amb això ens alertava tant sobre la segmentació per gènere com sobre la absència d'un autèntic diàleg entre homes i dones sobre temes tan importants com la governabilitat dels mercats globals amb un major grau d'equitat, malgrat que des de la conferència inaugural es prometien nous i radicals enfocaments davant els reptes de desenvolupament del segle XXI.

De fet, per a moltes feministes amb l'economia com a

professió, els enfocaments nous i radicals havien començat molt abans: des dels anys setanta del segle passat s'estava analitzant i denunciant el diferent impacte de gènere dels Plans d'Ajustament Estructural proposats pel Fons Monetari Internacional i el Banc Mundial als països en vies de desenvolupament amb problemes de deute i creixement. Les implicacions de gènere eren i són evidents en relació amb la pobresa i el desenvolupament, el servei del deute, els desajustaments als mercats laborals, la caiguda de les taxes de fecunditat i els increments de desigualtat... I d'aquestes tres darreres potser la més flagrant sigui el gairebé impossible accés als nivells jeràrquics més elevats en política i economia per part de les dones... Aquestes qüestions tan importants que tracten de l'apoderament...

La realitat dels nostres dies, des del Consens de Washington fins a les diverses reunions de Davos, manifesta que l'economia regida per homes avança a r r o s s e g a n t desigualtats més grans i més enervants, com ja van denunciar dones preocupades pel desenvolupament humà a la Conferència de Nairobi del 1985, i d'això en fa ja més de vint anys. En efecte, des d'aleshores no tan sols les polítiques pensades i implementades per homes des de l'FMI i el BM han carregat en general els costos de l'ajustament econòmic sobre les

dones, sinó que tampoc ha millorat en el seu conjunt la situació de la majoria dels homes: la gestió de l'economia en mans dels hereus directes del patriarcat ha incrementat el poder i la riquesa fins a límits absurds per a uns pocs i ha escampat tot tipus de riscos, precarietat, inseguretat, marginació, malalties evitables, malnutrició i descoratjament per a la immensa majoria de la humanitat.

Política i economia, dues coses diferents?

L'explicació més senzilla sobre la relació entre política i economia és al supòsit fronterer a l'obvietat que totes les relacions que hi ha a la societat són política d'una o altra manera. No són tan sols les persones amb influència marxiana les que defensen la relació entre ambdós

conceptes: a l'altra banda de l'espectre ideològic, l'escola de l'elecció pública –de caràcter conservador, i la més influent en aquests moments en polítiques públiques- basa els seus supòsits i anàlisis en les connexions i interferències entre una i altra.

Naturalment, no totes les persones –ni tan sols les dones que es dediquen a la política- pensen el mateix, ni sembla que en dubtin quan per a l'ocasió és convenient. Per exemple, fa poc l'Angela Merkel va fer un dubtós elogi a en Rodríguez Zapatero tot creient que ell compartia la seva visió secessionista entre política i economia. D'acord amb la Merkel que de diferències n'hi ha. Però si acceptéssim el perillós impuls de considerar economia i política com a elements estranys entre si, tan sols aconseguiríem allunyar-nos de donar una explicació satisfactòria al tema de les desigualtats i l'absència de dones en determinats òrgans de presa de decisions econòmiques.

On són les dones?

Les dones estan absents als organismes de direcció econòmica perquè tampoc tenen les regnes del poder. Com vaig tenir ocasió de sentir a l'irònic i meravellós novel·lista peruà Alfredo Bryce Echenique, la seva família és tan rica que podia deixar que el majordom s'ocupés de la política, però el patriarca no delegava en a b s o l u t l'administració de la seva riquesa.

La cita pot semblar més oportuna si observem que poc a poc les dones van ocupant llocs als parlaments i cadires als ministeris: d'una manera més explícita, són ja una realitat important en el poder local. Però segueixen absents dels grans centres econòmics de

decisió, revelant amb això l'escàs tallatge del nostre apoderament.

Podríem deduir per tant que la direcció real de l'economia és actualment la palanca de comandament decisiva (més important que l'escó i inclús que el ceptre). I a un nivell més personal, que el patriarca no confia encara prou en les seves pròpies dones –del mateix bressol, companyes ara ja sí de pupitre i amb el mateix cognom- per difondre i defensar el pensament econòmic que li conserva els seus privilegis. De fet, el liberalisme va témer des dels seus orígens, i en les seves pròpies paraules, que la natura més amable de les dones, més disposades a deixar-se portar pels sentiments i la pietat, contaminés la política. Sens dubte, tem molt més que la contaminació “sentimental” es propagui a l'economia.

Però és fàcil entendre que no hi pot haver apoderament real de les dones si aquestes segueixen absents dels centres de decisió econòmics. I seguiria sense haver-n'hi si ja finalment

No hi pot haver apoderament real de les dones si aquestes segueixen absents dels centres de decisió econòmics

presentes als grans consells de direcció o les juntes directives dels organismes internacionals, es comportessin com els governs titelles, en un mal escarniment dels polítics indígenes als Estats neocolonials on la que se suposa ex-metròpoli no ha deixat mai d'imposar els seus valors i conveniències. L'arribada de les

dones als centres de decisió econòmics hauria de significar bàsicament que, en primer lloc, s'opera un canvi dràstic a l'escola de valors i la manera d'entendre i regir l'economia. I, en segon lloc, que finalment el liberalisme seminal d'en Locke ha arribat a la seva pròpia superació víctima dels continguts parcials i enganyosos que venia arrossegant des del seu origen: quan el liberalisme diu “tots els homes són iguals” ha de llegir-se pulcrament que la paraula “homes” no té altre sentit que el de la més estricta literalitat.

Una agenda per a dones feliçment arribades als llocs de direcció econòmica hauria de repensar amb uns altres ulls conceptes tan impregnats de parcialitat i masclisme com el de la plena ocupació heretada d'en Keynes, objectius tan a la moda com els de l'eficiència i competència que exclouen l'equitat, i denunciar la interessada confusió sobre la inevitabilitat exclouent entre progrés social i humà i creixement econòmic, posant en un pla molt més destacat la

distribució de la renda i la riquesa.

Com ens suggereix la Lourdes Benería, aquesta altra manera d'entendre l'economia es pot percebre com a una font d'inspiració capaç de conduir a formes alternatives d'organització social, basades en models conceptuals/teòrics no hegemònics “en el pol oposat dels objectius de l'Home de Davos”. La norma de conducta de les dones en el ple exercici del seu apoderament podria significar que finalment els òrgans de direcció econòmica avaluen amb rigor les necessitats socials i el benestar humà i des de l'economia i la política es teixeixen forts llaços de solidaritat que arriben fins als membres més febles de la societat. Com deia el lema de les dones de la Llibreria de Milà, una bonica tasca a emprendre per als organismes de direcció econòmica, des de la seva estrenada feminització, podria consistir en fer “més civil la civilització, i més humana la humanitat”.

Quin comunisme per al segle XXI?

Si he entès l'objectiu d'aquest acte, és reflexionar sobre el futur de l'esquerra i, dins d'aquesta, el futur del corrent comunista. No sóc un teòric sobre el tema, per això el que intentaré és donar algunes impressions des del punt de vista d'una persona que ha participat en gairebé tots els avatars polítics dels darrers 34 anys, des de la militància activa, militància que no he deixat en cap moment, amb independència de la quina activitat de la lluita social i política vaig dedicar més temps. És per això que la meua visió serà més des del punt de vista de l'acció política.

La primera consideració és sobre la capacitat de reflexionar sobre tot el que ha passat en els darrers 30 o 40 anys, per extreure les conseqüències necessàries que permetin afrontar el futur amb un cert èxit, per això hauríem de tenir en compte les següents consideracions:

a) Les altes dosis de dogmatismes que han caracteritzat la tradició comunista, confosa sovint amb la "coherència" de les idees, provocant interminables debats paralitzants i doloroses i inútils fractures internes i externes.

b) La confusió en moltes ocasions de l'instrument –el partit– com a mitjà per aconseguir uns objectius polítics i no com a una finalitat en si mateix, així, des-

Una concepció instrumental dels moviments socials ha impedit el seu desenvolupament i enfortiment

prés dels fracassos polítics, dedicàvem més temps a debat sobre els canvis organitzatius, quan el que fallava era l'estratègia i les propostes polítiques cap a la societat, i no en poques ocasions, i inclús la fèiem responsa-

ble perquè estàvem convençuts que no eren les nostres propostes les equivocades, és a dir, que es pretenia canviar la societat però sense la societat.

c) Una concepció instrumental dels moviments socials que ha impedit el seu desenvolupament i enfortiment i, actualment, el distànciament pel que fa als partits polítics, amb les greus conseqüències de despolitització dels moviments socials, una bona part simbolitzats en ONG que estan perfectament integrades i inclús formen part de les polítiques de Marketing de les grans corporacions multinacionals.

d) Les polítiques d'aliances com a moviments tàctics i no com a estratègia política, per por a què el partit es diluís, això és al que em referia a l'apartat b), en lloc d'ampliar la base social organitzada sense més límit que la estratègia i les propostes polítiques. La cooperació de les forces polítiques que es plantegen la transformació del sistema capitalista, per una societat en què les aspiracions de sempre, nascudes de la revolució francesa i la d'octubre, hi cal afegir un factor avui determinant com és l'habitabilitat del planeta, no s'han d'autolimitar en el terreny organitzatiu i la construcció de nous instruments que superin els actualment existents.

Amb motiu de l'acompliment dels 25 anys de la crisi del PSUC i la fundació del Partit dels i les Comunistes de Catalunya-PCC, un esdeveniment prou significatiu que cal commemorar (que no celebrar), es va celebrar el 31 de maig un debat amb el títol Quin Comunisme per al segle XXI i amb les intervencions d'en Simón Rosado, en Miguel Candel, en Joan Josep Nuet i l'antropòleg Manuel Delgado, i presentat per la diputada al parlament de Catalunya per la coalició ICV-EUiA Mercè Civit. A continuació publiquem les aportacions d'en Simón Rosado, en Miguel Candel i en Joan Josep Nuet, perquè puguin servir com a materials per a un debat més ampli.

Algunes consideracions

La nova dimensió que està adquirint la Globalització de l'economia, en ser aquesta dirigida per les polítiques econòmiques neoliberals, està a punt d'acabar amb els Estats i sobretot amb la política, de passada està destruint les possibilitats d'aprofundiment dels sistemes democràtics. És més, en alguns països de Llatinoamèrica, Àsia, l'Est d'Europa, Rússia o l'Àfrica, les democràcies no estan suposant una millora de les condicions, ben al contrari, empitjoren. No estic insinuant un dubte sobre les democràcies com a sistemes ni molt menys, el que vull transmetre és que la ideologia neoliberal comporta en si mateixa una concepció instrumental de la democràcia, ja que per tal que les seves polítiques econòmiques els funcionin, els sistemes democràtics no passen de simples formalitats per les quals s'ha de passar i, per tant, quant més febles siguin els Estats i els seus sistemes democràtics més fàcil és posar en pràctica les seves polítiques.

L'articulació de polítiques i instruments per a l'acció a escala internacional és absolutament imprescindible per a donar respostes amb alguna possibilitat d'èxit a l'actual model de globalització neoliberal. Cal, per a això, una

revisió dels actuals instruments institucionals com l'ONU, l'OMC, l'OIT, l'FMI o el Banc Mundial, tampoc hi ha instruments amb capacitat o voluntat d'intervenció real des de les organitzacions sindicals mundials, que malgrat la fusió de les dues grans centrals tampoc han donat senyals clares de la seva utilitat davant dels reptes de la globalització. Han aparegut espais com el Fòrum Social Mundial, però davant de les dificultats per a la seva consolidació i descentralització a escala d'Europa o la Mediterrània, corre el risc de diluir-se com el sucre en un got d'aigua.

Europa segueix sent l'espai de desenvolupament polític, social i econòmic més gran. Per això és la zona geogràfica on s'està produint la batalla econòmica i social amb la intensitat més gran, el procés de la Unió Europea que podia haver estat un factor que actués de dic de contenció de les polítiques neoliberals, ha acabat sent un colador, i la incapacitat de l'esquerra social i política està sent evident; és més, el debat sobre el projecte de constitució europea, en lloc de ser un factor de rearmament de l'esquerra ha esdevingut un envalentiment de la dreta. El descontentament per com s'està construint Europa, que es troba tant a les posicions

del no, manifestades als referèndums dels països que s'han sotmès a consulta, com a bona part dels que van votar sí, no s'ha estat capaç de reorientar cap a una alternativa que superi alguns dels condicionants i dèficits del projecte.

L'articulació de totes les forces polítiques interessades, amb la complicitat dels sindicats interessats en l'Europa Social, ha de ser una de les prioritats de les forces de l'esquerra transformadora, perquè actualment és l'únic espai amb possibilitats reals de fer retrocedir o com a mínim frenar les polítiques neoliberals.

En el debat i en la lluita política ha aparegut un nou fenomen com és el terrorisme, explotat amb molta habilitat per justificar les intervencions imperialistes que, com sempre, el seu únic i exclusiu interès és el del control geopolític per a la defensa d'un model econòmic. Aquesta nova coartada subministrada pel terrorisme del fonamentalisme islàmic és sens dubte un factor que distorsiona quan no elimina la confrontació sobre els models polítics, socials i econòmics, afegint cínicament l'ingredient d'establir la democràcia en els països que no la tenen, sobretot si aquests països no estan dins d'aquest eficaç eufemisme anomenat "Comunitat Internacional", perquè si són aliats econòmics, polítics o productius de gas o petroli no és necessària la democràcia en aquests països, perquè estan dins de l'"eix del bé", aquesta és una de les expressions més evidents que, per a les tesis neoliberals, la democràcia és com un mocador d'usar i tirar.

Des de l'Estat espanyol, i Catalunya particularment, un altre dels reptes que tenen les or-

ganitzacions socials i polítiques de l'esquerra en establir aliances i generació d'instruments polítics per a l'acció amb les organitzacions polítiques i socials laiques de la Ribera Sud de la Mediterrània amb, com a mínim, dos objectius: contribuir a l'apropament cultural social, polític i econòmic des de la complementarietat entre els països i contribuir a l'enfortiment de les forces de progrés que estan realitzant la seva activitat política i social en unes condicions molt difícils, perseguides a vegades pels Estats autoritaris i despòtics i a vegades pels fonamentalistes islàmics o pels dos sectors alhora, depenent del país.

Alguns sectors de l'esquerra transformadora han tingut, i crec que segueixen tenint, una certa confusió en pensar que alguns sectors islamistes poden considerar-se aliats pel seu caràcter antiimperialista. Objectivament penso que és un error, persones i col·lectius provinents del pensament marxista a Turquia, Algèria, el Marroc, Palestina, etc. inclús han passat a militar en l'islamisme polític; als poders dominants a occident els ve molt bé que el debat se situï als països àrabs en termes religiosos o nacionalistes, per així justificar el

suport als governs despòtics i corruptes de la majoria de països, per no dir tots, i en aquests tapar la falta de drets socials, polítics, sindicals i la pobresa extrema en què viuen la majoria de les persones. Per això els poders dominants, i en algunes ocasions amb la complicitat de sectors islamistes, han intentat històricament i en l'actualitat destruir

Cal fer una revisió crítica d'alguns errors comesos en el procés de transició a la democràcia

qualsevol organització política i social laica, i sobretot que es plantegin un canvi de model de societat, no oblidem que l'islamisme coincideix, pràcticament, en matèria política econòmica amb el model capitalista i, en l'actualitat, amb les receptes neoliberal, l'única diferència és que no estan dirigides per forces externes.

A l'Estat espanyol i a Catalunya, les forces polítiques que aspirem a la transformació democràtica de la societat, tenim el repte de superar alguns dels problemes

que comentava l'inici d'aquesta intervenció. Fer una revisió crítica d'alguns errors comesos en el procés de transició a la democràcia, en concret la perillosa amnèsia pel que fa al que va significar la II República, i sobretot assenyalar amb claredat a les forces reaccionàries i colpistes, la gosadia i l'envalentonament que en aquests moments té el Partido Popular —hereus d'aquells que il·legalment i per força van frustrar una de les experiències més rellevants de l'Europa d'aquell moment—.

El procés de transició a Espanya va deixar sense resoldre el model d'Estat que monopolitza el debat polític i agita la bandera de l'enfrontament territorial de gran rendibilitat electoral per a la dreta.

Amb la reforma dels estatuts d'autonomia s'ha perdut una oportunitat per aprofundir en un model federal de l'Estat. Aquí la influència de la dreta ha arribat fins a sectors i persones d'esquerres a nivell estatal. Convé de tota manera que el debat sobre el model d'Estat estigui estretament relacionat amb el model econòmic, social i d'enfortiment democràtic, perquè si no la majoria de la ciutadania passarà, o més ben dit està passant, d'aquest debat.

Un dels triomfs més grans de la ideologia neoliberal ha estat aconseguir el desprestigi de la política, fent creure a la majoria de la societat que la política és un problema i no una solució als problemes de la gent. El nivell d'influència en aquests moments és tan profund que s'ha instal·lat en gairebé totes les organitzacions socials i sindicals, l'alt nivell de despolitització és una expressió clara d'aquesta influència.

Una altra de les expressions és el nivell d'individualització de les societats, que també han impregnat sectors d'esquerra, la falsa contraposició de les llibertats i drets individuals als col·lectius, en una societat tan desigual com la nostra, és precisament la regulació dels drets col·lectius, la garantia per a la majoria dels ciutadans, que d'altra forma quedarien desprotegits.

Algunes propostes:

1 La necessitat de conciliar els partits polítics amb la societat en tres direccions:

a) La introducció de mecanismes de participació i consulta internament i externament.

b) Institucionalitzar canals de participació real de la ciutadania en temes pressupostaris, en les polítiques més rellevants durant el mandat atorgat pels ciutadans i ciutadanes o l'establiment de mecanismes de balanç i avaluació de les mesures i promeses electorals, per exemple a la meitat del mandat.

c) Contribuir a la revitalització dels moviments socials, generar polítiques de cooperació entre les ONG, moviments socials i els sindicats de classe.

2 Repolització de les organitzacions socials, no confondre en cap cas aquesta necessitat amb la instrumentalització partidista.

3 Superar les ruptures històriques de les organitzacions de la tradició comunista, estimulants processos de debats i trobades no tan sols en el terreny electoral i institucional, sinó també i fonamentalment en totes les activitats d'acció i or-

ganització polítiques.

4 Generar dinàmiques d'acció i organització polítiques que superin les actuals organitzacions polítiques.

5 Crear xarxes, a nivell internacional, entre els partits i les diverses organitzacions i moviments, que contribueixin a crear estructures estables per a l'acció política internacional i canalitzar políticament les diverses lluites socials, per tal que les energies de la lluita social, sindical, mediambiental, de gènere, de ciutadania, de lluita en defensa dels drets humans, llibertats polítiques i sindicals als països en què hi manquen.

En definitiva, avui, com en altres etapes de la història de la humanitat, estan vigents els principis que han inspirat les revolucions socials i polítiques, d'igualtat, fraternitat, solidaritat i justícia social amb la incorporació de l'ecologisme i el feminisme com a part del mateix projecte d'emancipació social. Cal, en aquest sentit, su-

perar l'etapa derivada de la caiguda del Mur de Berlín, i sobretot el desconcert generat per les conseqüències d'aquell fet polític; però sobretot és imprescindible generar propostes, articular els diversos moviments, canalitzar les reivindicacions i mobilitzacions socials cap a l'articulació política

És imprescindible generar propostes, articular els diversos moviments, canalitzar les reivindicacions i mobilitzacions socials cap a l'articulació política

ca, sabent que no hi ha un model global de societat acabat, ja que aquest ha d'estar en constant procés de construcció. A més, les expressions seran diverses a cada part del planeta, però la connexió entre les diverses experiències és el que li pot donar un nou concepte al que havíem anomenat històricament internacionalisme proletari.

Comunisme del futur, futur del comunisme

Els trets que, a parer meu, tindrà el comunisme futur (sota el perill de quedar relegat per sempre a les planes de la literatura de ficció política) són, entre altres, els següents:

Internacionalisme. Un greu error del comunisme del segle XX va ser l'excessiu accent en les "peculiaritats nacionals", les anomenades "vies nacionals cap al socialisme" (que des de tots els punts de vista han resultat ser vies mortes o de sentit contrari). No perquè hagi deixat de ser veritat que els processos de transformació social han de partir de les condicions concretes de cada societat, sinó perquè aquesta perspectiva ha servit molt sovint de coartada per tal de relegar a

un segon terme la solidaritat amb els explotats i oprimits d'altres països. Com s'ha dit recentment en algun altre article de reflexió sobre aquests temes, la classe obrera dels països centrals del sistema capitalista va creure en el seu moment, erròniament, que podia "salvar-se" tota sola, amb el nefast resultat d'una derrota general a escala planetària. En aquesta època en què l'anomenada "globalització" ha confirmat àmpliament la previsió pel *Manifest Comunista* d'una circulació mundial tant de mercaderies i

capitals com de força de treball, és prioritari agafar per les banyes el fenomen migratori sense limitar-se a la denúncia del racisme i la xenofòbia, sinó promovent el diàleg directe entre treballadors autòctons i forasters i establint ponts per a l'acció conjunta amb les forces d'esquerra de les societats de procedència dels immigrants.

Unitat en la diversitat. El fraccionament professional i cultural dels assalariats fa inviable, actualment, qualsevol projecte de reunir totes les forces anticapitalistes en

Cal establir ponts d'acció conjunta amb les forces d'esquerra de les societats de procedència dels immigrants

una única organització centralitzada, a la manera dels grans partits tradicionals de masses. Es tracta, pel contrari, de deixar que "floreixin mil flors" a condició que, arribat el moment (lluites socials, eleccions, etc.), formin un gran "ram". Pluralitat organitzativa per tal que ningú se senti incòmode en la militància quotidiana i unitat d'acció en els moments decisius. Els grans enemics a batre, en aquest punt, són tant l'unitarisme amorf, que acaba diluint o empobrint les iniciatives que brollen de diferents sectors (i tard o d'hora acaba portant a la burocratització del funcionament), com el sectarisme, que fa

que cada grup o corrent s'aferra a la seva tradició, a l'anomenat "patriotisme de partit" (com lamentablement han posat en evidència les darreres eleccions presidencials franceses). En aquesta línia, una possible sortida dels embussos que provoca, per exemple, la designació de candidats comuns entre diverses organitzacions seria recuperar un mecanisme ben arrelat a la més antiga tradició democràtica, com és la designació per sorteig, complementada amb una rigorosa rotació en els càrrecs.

Fidelitat als principis. Per tal de defugir el sectarisme estèril, el comunisme del segle XXI no pot caure, com ha passat tantes vegades, en l'error de confondre obertura amb absència de programa i flexibilitat amb oportunisme. Cap organització que pretengui tenir crèdit davant la societat pot renunciar a posseir un perfil clarament definit i sostingut. Cap consideració tàctica pot justificar l'abandonament de determinats principis definitoris del propi projecte polític com, per exemple, el rebuig de les guerres imperialistes (tot i que es disfressin d'"intervencions humanitàries"); la negativa a col·laborar sota cap concepte amb les forces del sistema en el seu atac als drets dels treballadors; la defensa a ultrança dels drets humans i la seva aplicació universal, etc.

Radicalitat democràtica. No estaria de més rescatar de l'oblit, per acabar, la antiga i, a parer meu, afortunada fórmula "democràcia política i econòmica". En ella s'hi expressa de manera sintètica i inequívoca la idea que la superació del capitalisme no és sinó un procés de radicalització de la democràcia. Una democràcia que no deixi fora de l'exercici de la sobirania popular allò que la ciència social marxista ha demostrat que és la columna vertebral de qualsevol societat humana: les relacions de producció. Concebuda d'aquesta manera, la transició a un sistema social que reconegui la retribució del treball i la satisfacció de les necessitats humanes fonamentals com els criteris bàsics que han de guiar la producció i la distribució, deixa clara tant la direcció que ha de seguir el procés com la possibilitat de circumval·lació en la ruta

seguida per arribar a l'objectiu. Així, per exemple, una societat en transició pot decidir lliurement en quina mesura i a quin ritme les formes de propietat pública substitueixen les de propietat privada, sense posar els mètodes per damunt dels objectius sempre que aquells serveixin realment per assolir-los.

Les crisis, llevadores del canvi. Més enllà de totes aquestes consideracions pel que fa als trets definitoris d'un procés de canvi social en sentit igualitari, no s'ha de perdre de vista l'experiència històrica que mostra com a altament improbable que aquest procés es posi en marxa en condicions de relativa estabilitat del sistema imperant, com és el cas aquí i ara. No sembla possible, en definitiva, que cap cosa substancial canviï (començant per l'actitud conformista de les àmplies mas-

ses en la majoria dels països) sense passar primer per una fase de crisi aguda de l'economia capitalista que trenqui els dies de contenció del descontentament tan sòlidament assentats al llarg de la segona meitat del segle XX. Ara bé, per una banda és segur que aquesta crisi, generada per la pròpia dinàmica del capitalisme que tendeix a la ruptura de qualsevol equilibri, es produirà tard o d'hora (i múltiples símptomes apunten que serà més d'hora que tard); però no és segur, en absolut, que la sortida d'aquesta crisi vagi en la direcció que més amunt hem apuntat. Que sigui així dependrà de la capacitat de les forces progressistes per mostrar el camí. Camí que s'ha de començar a batre des d'ara tant en el terreny de les idees com en el de les modestes pràctiques alternatives que ja avui són possibles al si de l'antic sistema.

Aspectes per a la convergència dels comunistes

La intenció d'aquest breu article és apuntar alguns aspectes sobre els quals crec que els comunistes catalans i espanyols podem reflexionar, aproximar-nos al marc teòric i desenvolupar pràctiques convergents.

Vull reflexionar sobre cinc aspectes:

1. Actualitat dels principis emancipatoris. Els comunistes pensem que el sistema capitalista és un sistema de rapinya de l'ecosistema i d'explotació dels éssers humans. Establim doncs la necessitat del socialisme com a superació del capitalisme, el socialisme com a sistema més just socialment, veritablement democràtic, mediambientalment sostenible. Per tant, la superació del sistema capitalista per un sistema socialista és un element diferenciador respecte a d'altres components de l'esquerra no revolucionària.

2. Via al socialisme a Catalunya/Espanya/Europa. La nostra via al socialisme és la de l'aprofundiment democràtic, via d'articulació de la societat civil alternativa que construeix un ample moviment emancipatori i que supera les li-

mitacions del capitalisme. Procés llarg, pacífic, mobilitzador y articulador per baix amb caràcter alternatiu a les institucions econòmiques, polítiques, culturals i socials de l'estat capitalista. Llarg període d'acumulació de forces amb perspectiva de superació de les relacions de producció capitalistes basades en la propietat privada dels mitjans de producció on conviuen les noves i les velles formes de propietat per molt de temps.

Els comunistes del PCC fa temps que van llançar la idea de construcció del Front d'Esqueres com a àmplia aliança dels treballadors, camperols i sectors de la burgesia petita i mitjana objectivament interessats i afectats per les pràctiques antidemocràtiques dels sectors monopolistes de l'oligarquia on els lobbys econòmics i les multinacionals sota el paraigua de la globalització capitalista escapen a qualsevol mecanisme de control democràtic i reforcen el seu domini mundial amb la guerra com a forma directa d'intervenció. El con-

cepte de revolució es perllonga en el temps i s'allunya de la visió d'una sola acció per passar al conjunt d'accions revolucionàries (de canvi profund) que van sumant-se. La pròpia democràcia (nova i molt més profunda) que volem construir anirà superant de forma progressiva les limitacions de la democràcia capitalista.

3. Pluralitat dels comunistes. S'ha de reconèixer la pluralitat dels comunistes, comunistes organitzats en partits, en moviments socials de tot tipus. Amb diversos components teòrics

El més important és trobar unitat d'acció i tàctica que no generi contradiccions antagòniques entre comunistes

marxistes. S'han de cercar vincles regulars en el debat teòric (revistes/diàris/publicacions), fòrums internacionals regionals i/o

mundials. La unitat orgànica dels comunistes en un sol partit és una tendència, el més important és trobar unitat d'acció i tàctica que no generi contradiccions antagòniques.

4. Debat d'idees. Hi ha necessitat de debat teòric sobre l'evolució del sistema capitalista, fase

imperialisme/neoliberalisme, evolució de la classe treballadora, l'alliberament nacional i els marcs d'Estat/nació/Europa, experiències socialistes o d'aprofundiment democràtic i els instruments organitzatius a la llum de les experiències.

5. Partit. Quin partit comunista necessitem avui i és possible? En primer lloc seguim afirmant la necessitat del partit ja que molts aspectes de la lluita ideològica, la formació de quadres de l'esquerra, determinades relacions amb alguns moviments socials com el sindicalisme de classe, etc., creiem que des de l'organització comunista s'aborden amb més amples garanties i eficàcia. En darrer terme, són els comunistes organitzats els que no perden en cap cas l'objectiu estratègic de la construcció socialista ja que d'altres organitzacions de l'esquerra, encara que en alguns casos esmen-

ten el socialisme com a objectiu, esmercen la majoria o totalitat dels seus esforços en l'aprofundiment democràtic antimonopolista en el llarg camí que ens porta del capitalisme al socialisme.

El debat que apareix en molts marcs de l'esquerra a Europa i l'Amèrica Llatina és l'existència d'amples moviments polítics i socials on els comunistes són una part important però ni molt menys única ni tan sols principal. El moviment polític i social i el partit poden coexistir adequadament i l'MPiS estableix una més ampla relació de masses amb la societat, té expressió electoral i està en millors condicions per a la construcció del Front d'Esquerres. El paper del partit co-

munista com a vertebrador d'aquest MPiS és indispensable, però no de forma mecànica amb una democràcia interna vulgaritzada basada en guanyar per un vot les decisions, la influència dels comunistes es basa en les millors propostes i els millors quadres que democràticament s'obren camí dins l'MPiS.

El partit no és una finalitat en si mateix, sinó que està al servei dels objectius revolucionaris de la classe treballadora

El partit és una organització adaptada a la societat que no és una finalitat en si mateix, sinó que està al servei dels objectius revolucionaris de la classe treballadora, d'articulació democràtica (polític/electoral, social, lluita ideològica i creació cultural, investigació social i construcció teòrica revolucionària).

1932: la creació del PCC

ANTECEDENTS

La creació, el novembre del 1932, del **Partit Comunista de Catalunya (PCC)** és el resultat de diferents esdeveniments que s'inicien alguns anys abans al si del **Partido Comunista de España (PCE)** i la lectura que, d'aquests fets, n'efectua la **Internacional Comunista (IC)**.

Si ens remuntem una mica en el temps, el 1924 els comunistes catalans tan sols compten amb unes poques desenes de militants i només en algunes poblacions, tendint inclús a reduir-ne el número. No obstant, la tardor del mateix any s'incorporen al PCE els **Comités Sindicalistas Revolucionarios (CSR)**, liderats per en **Joaquín Maurín**¹. Aquests s'han separat de la CNT dos anys abans i la seva incidència és important a Catalunya i a València. La seva incorporació

fa que neixi, dins de l'organització del PCE, l'anomenada **Federación Comunista Catalana-Baleàr (FCCB)**.

Ja des d'un bon començament, la relació entre les direccions del PCE i de la Federació és tibant, a causa, fonamentalment, de la falta d'autonomia que reclama en Maurín i de la visió diferent que tenen, tant sobre la concepció nacionalista com de la seva relació amb altres forces d'esquerra².

Els comunistes catalans exigeixen una democratització més gran de l'aparell del Partit, reclamant que s'apliqui el centralisme democràtic, el qual ja havia estat practicat pels bolxevics en l'època leninista. Rebutgen els intents del PCE de crear una nova força sindical,

per entendre que afebleix la classe treballadora, i s'enfronten a la

Al maig del 1931 la Internacional Comunista marca com a prioritat el dret a l'autodeterminació dels pobles d'Espanya

IC en la seva consigna de "classe contra classe", ja que advoquen per la unitat d'ac-

ció amb altres forces d'esquerra en la lluita a favor de la república.

A aquests factors s'uneix la diferent visió que sobre el nacionalisme català té la direcció del PCE, encapçalada per en **José Bullejos**³, i que en Maurín rebut basant-se en les tesis d'en Lenin sobre el dret a l'autodeterminació dels pobles.

Finalment, el juliol del 1930, en Maurín és expulsat del PCE, la qual cosa provoca l'escisió de la pràctica totalitat de la FCCB, que abandona el Partit.

Aquesta escisió és una de les claus principals per entendre la creació del PCC i un dels motius de l'enfrontament sagnant que es produirà al principat entre comunistes i es perllongarà fins a la guerra civil, ja que de la FCCB en neixerà el **Bloc Obrer i Cam-**

Aquesta aportació a la història del moviment comunista a Catalunya ressegueix un dels capítols de l'articulació de la lluita per la revolució social i la qüestió nacional a Catalunya i Espanya: els debats que van portar a la constitució d'un Partit Comunista de Catalunya, adherit al PCE, secció espanyola de la Internacional Comunista. El PCC va ser un dels quatre partits integrants de la fundació del PSUC l'estiu del 1936.

* Manuel Moreno és autor d'Abono Inagotable: **-Història del PCC 1932-1936, -El mundo tricolor: Apuntes sobre la II República i -Salida a la superficie.**

perol (BOC) i d'aquest el **Partit Obrer d'Unificació Marxista (POUM)**.

REORGANITZACIÓ DEL PCE A CATALUNYA

La situació en què queda el PCE a Catalunya és desoladora. Subsisteixen alguns petits nuclis, totalment desorganitzats, que no tenen capacitat per escometre la feina d'enfortir el Partit.

Davant d'aquesta situació, la IC decideix enviar diversos delegats a Barcelona: en **Jules Humbert-Droz**, en **Claude Rabaté** de la **Internacional Sindical Roja (ISR)**, l'**Edgar Woog (Stirner)**, en **Pierre** de la **Internacional Juvenil (IJC)** i, encapçalant la delegació, el francès **Jacques Duclós**.

Aquests traslladen la direcció del PCE a Barcelona i entren en contacte amb en **Francisco del Barrio**⁵ i amb en **Felipe García (Matas)**⁶ per reconstruir el Partit a la Ciutat Comtal, destinant l'**Stirner** a Badalona, on hi ha un petit grup de 18 militants.

Un reflex fidel de la realitat és la descripció que realitza

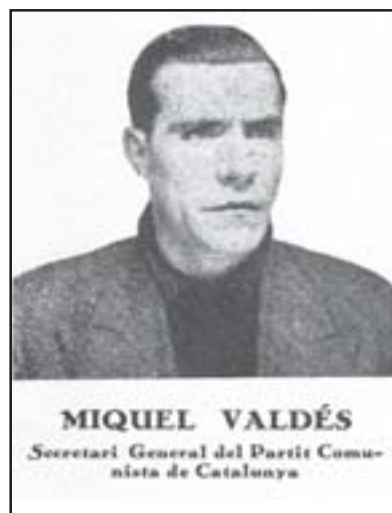

l'**Humbert-Droz** a les seves memòries: *“El PC no existia a Barcelona. La direcció nacional de cinc membres vivia i treballava en la clandestinitat, amb un aparell escàs i una lentitud desesperant. El nombre de membres del Partit a Barcelona era, en teoria, de quaranta. Però jo tan sols en vaig veure una dotzena.”*

El març del 1931 neix a Terrassa el BOC, de la fusió de la FCCB i el **Partit Comunista Català (PCC)** d'en **Jordi Arquer**. La competència del PCE compta en aquestes dates amb 700 militants i té dos òrgans de premsa: **“La Batalla”** i **“L’Hora”**. Políticament intenten incidir en l'esquerra republicana i en els sectors nacionalistes més progressistes. Obtenen a les eleccions municipals del 12 d'abril 10 regidors.

El 14 d'abril del 1931 es proclama la República i **Alfons XIII** surt cap a l'exili. Aquest nou esdeveniment, unit a la pujada del BOC, provoca canvis substancials en les apreciacions que, sobre Espanya i Catalunya, manté la IC a Moscó. Així, ja al maig, l'Executiu de la IC marca com a prioritat el dret de l'autodeterminació dels pobles d'Espanya. En **Bullejos** recull part d'aquest escrit a la seva biografia:

“El Partit ha de tenir sobre aquesta qüestió tanta més activitat quant que els centres proletaris més importants d'Espanya són, precisament, Catalunya i Biscaia, on l'exploatació de la classe obrera està lligada a l'opressió nacional.

*El Partit ha de propagar per tot el país el dret de Catalunya, Bascònia i Galícia a disposar d'elles mateixes fins a la separació. Ha de defensar aquest dret amb gran energia entre els obrers d'Espanya, per destruir la seva mentalitat hostil al nacionalisme català, basc i gallec. A Catalunya, Bascònia i Galícia els comunistes han de fer comprendre els obrers i camperols la necessitat de la seva estreta unió amb els obrers i camperols revolucionaris d'Espanya per portar amb èxit la lluita contra l'imperialisme espanyol, desemmascarar les vacil·lacions i capitulacions dels nacionalistes, fent una crida a les masses a utilitzar lliurement de manera absoluta el seu dret a disposar d'elles mateixes fins a la separació, afirmant sempre que l'objectiu del Partit Comunista és el de crear sobre les ruïnes de l'imperialisme espanyol la lliure federació ibèrica de repúbliques obreres i camperoles de Catalunya, Bascònia, Espanya, Galícia i Portugal”.*⁷

EL IV CONGRÉS DEL PCE

A les eleccions del 28 de juny del 1931 al Parlament Espanyol, el PCE presenta, encapçalant la seva candidatura, en **Ramon**

Casanellas⁸, que estava exiliat a la URSS a causa de la seva participació en la mort d'en **Dato** el 1921. Els resultats són un nou índex de la feblesa del Partit: 312 vots a Barcelona.

No obstant, la feina que realitzen els membres del Partit i les contínues crides de la IC als militants del BOC per tal que tornin a les fileres del PC, comença a donar el seu fruit i així, l'estiu del 1931, es crea un nucli important a Reus (Tarragona) dirigit per en **Josep Banqué**, que s'ha escindit de les fileres del BOC. L'octubre, i provinents també de les fileres del partit d'en Maurín, s'incorporen al PCE l'**Hilario Arlandís**⁹, l'**Antoni Sesé**¹⁰ i en **Masmano**. Són líders de prestigi i arrosseguen un nombre gens menyspreable de militants.

El 17 de març del 1932 va començar al Palau de Brasil de l'Exposició Iberoamericana de Sevilla el **IV Congrés del PCE**. En ell, junt amb altres resolucions, es va adoptar la decisió d'estudiar la possibilitat de crear una organització comunista autònoma per a Catalunya, seguint les orientacions d'en **Manuilski**, dirigent de la IC¹¹.

d'aquesta iniciativa. Serà una estada realment curta, ja que a finals d'agost se'n tornen a Madrid, i poc profitosa, ja que no es millora en cap aspecte, ni s'avança en el projecte del nou partit comunista català. Els motius principals, segons en Bullejos, seran "*l'apoliticisme tradicional de l'obrer català*", i "*l'aversió que sempre hi va haver a Catalunya als partits centrals, amb seu a Madrid*"¹².

La direcció de l'actual PCE es troba amb problemes greus amb la IC, que arrossega des de fa temps, i que finalment deriven en la destitució del seu secretari general, en Bullejos, i dels seus col·laboradors més propers, en **Manuel Adame** i l'**Estelvino Vega**. Es nomena en **José Díaz** com a successor d'en Bullejos en la direcció del Partit.

Acabada la pugna, comença un nou període per al Partit. Lliure del problema intern, la nova direcció comença a aplicar els acords del Congrés de Sevilla. Per aquest motiu, el mes d'octubre del 1932 en José Díaz i l'**Antonio Mije** van cap a Barcelona, amb la intenció de reunir-se amb en Ramon Casanellas i conèixer la situació real de Catalunya.

A m b aquest en-càrrec, a m i t j a n juny, la direcció del PCE i de la Joventut Comunista es trasllada, novament, a Barcelona, per estudiar sobre el terreny les possibilitats reals

En Casanellas ha tornat recentment i de forma il·legal de la URSS. El seu carisma personal i l'afecte que manté entre els ce-netistes estan enfortint el Partit a Barcelona.

El Secretariat Polític de la IC, informat d'aquests contactes aprova, el 29 d'octubre, la següent resolució:

"Per assegurar una millor direcció en la lluita de classes revolucionària del proletariat català i en la lluita d'alliberament nacional de les masses obreres de Catalunya, el Secretariat Polític jutja necessari que l'organització regional catalana del PCE s'organitzi com a Partit Comunista de Catalunya, que ha de romandre en relació amb el PCE com els partits de Bielorrússia i d'Ucraïna Occidental amb el PC de Polònia al qual pertanyen. S'encarrega a la Comissió Política comunicar les directrius oportunes al PCE¹³".

A finals d'octubre es convoca a Barcelona, a casa del Dr. Viladrich, els principals responsables de l'organització: en Casanellas, l'Arlandís, en Sesé, en **Trueba**, en **José** i en **Francisco del Barrio**, en **Felipe García "Matas"**, en

Cabré, la Lina Odena, l'Otero, en Figueras i en Banqué, i es discuteix sobre els problemes que més afecten Catalunya. En acabar se'ls comunica que el Comitè Central del PCE ha decidit la creació a Catalunya d'un partit comunista de tall nacionalista. En José Díaz deixa molt clar que les relacions amb el PCE han de continuar sent d'agermanament i solidaritat, amb plena identificació, per part de la nova organització, de les línies polítiques generals establertes pel conjunt dels comunistes de l'Estat¹⁴.

Neix així el Partit Comunista de Catalunya (PCC), adherit al PCE, secció espanyola de la IC.

Decideixen, els assistents a la convocatòria d'una reunió més àmplia, informar de l'acord i proposar una direcció interina, fins a la celebració d'un congrés constituent.

Es proposa per al Buró Polític a en Ramon Casanellas, l'Hilario Arlandís, l'Antoni Sesé, en Francisco i en José del Barrio i, per al Comitè Central, apart dels esmentats, en Felipe García "Matas" (Barcelona), en Manuel Trueba (Barcelona), en Josep Amades (Lleida), en Josep Banqué (Reus), en **Miquel Valdés** (Tarragona), en Figueres (Girona) i la Lina Odena (Joventut Comunista).

El nou partit s'estrena amb la publicació del que serà el seu òrgan d'expressió, "**Catalunya Roja**", que apareix per primer cop el 9 de novembre del 1932, coincidint amb la convocatòria d'eleccions al Parlament de Catalunya. El seu primer programa polític és molt radical: denuncia el règim republicà per burgès i contrarrevolucionari, ataca l'Estatut del 1932 i totes les formacions d'esquerres sense distinció i, finalment, preco-

nitza l'alliberament de Catalunya, fins a l'autodeterminació si calgués.

Comença aquí un període de gairebé quatre anys durant el qual la tònica habitual serà l'enfrontament amb el BOC, que segueix ocupant l'espai polític comunista i que en moltes ocasions adquirirà matisos sagnants. Seran també anys, quan la IC ho consenteix, de creixe-

ment i de treball unitari, de controvèrsies i travetes entre les diferents tendències que hi ha al si de la direcció del nou partit i de mostres de combativitat desproporcionades per al tamany real de la seva organització.

Notes:

1 En Joaquín Maurín Julia va néixer a Bonanza (Huesca) el 12 de gener del 1896. Va ingressar a la CNT i el 1920 és nomenat director del setmanari Lucha Social. L'abril del 1921 participa al congrés fundacional de la Internacional Sindical Roja, celebrat a Moscou. El 1922, després d'una breu estada a la presó, funda el setmanari La Batalla. Va ser fundador de la Federación Comunista Catalano-Balear, adscrita al PCE el 1924. Detingut el 1925, surt en llibertat el 1927 i es trasllada a París, d'on tornarà el 1930. Trenca amb el PCE i fusiona els militants de la FCCB amb el Partit Comunista Català, creant el Bloc Obrer i Camperol. El 1935 conflueix amb Esquerra Comunista, creant el Partit Obrer d'Unificació Marxista (POUM), sent en Maurín el seu secretari general. És escollit diputat a les Cortes Españolas el febrer del 1936. Es troba a La Coruña el 18 de juliol i, tot i que intenta escapar, és detingut a Jaca i empresonat. Finalitzada la guerra, és condemnat a 30 anys de presó. Indultat el 1947, marxa a New York, on morirà el 5 de novembre de 1973.

2 ALBA, VÍCTOR. Historia del BOC y del POUM—El marxismo en España (1919-1939)-

3 En José Bullejos Sánchez va néixer el 1899, va ser carter i de procedència sindicalista, va ser membre del primer Comitè Central quan es va crear el PCE el 1921. El 1922 va patir un atemptat a Biscaia de mans dels socialistes. Al II Congrés del PCE, el juliol del 1923, va ser escollit Secretari Nacional del Partit. Per damunt hi havia el Secretari General, l'Òscar Pérez Solís i, quan aquest va desertar va ocupar el lloc vacant a la Secretaria, d'on va ser expulsat l'octubre del 1932. Va ingressar al PSOE i va intentar, l'abril del 1936, crear un grup d'esquerres per arrossegar un

sector de les Joventuts Socialistes encapçalades per l'Antonio López Raimundo. En finalitzar la guerra es va exiliar a Mèxic, on es va doctorar en Dret i Ciències Socials, i al mateix temps va escriure llibres de política i sociologia.

4 En Jules Humbert-Droz va ser un dirigent de la IC. Va néixer a Suïssa el 23 de setembre del 1891, va pertànyer al Comitè Executiu de la Comintern i en va ser delegat a Europa i l'Amèrica Llatina. El 1931 va substituir en Duclós a Espanya, i va venir a viure a Barcelona. Portava credencials de la Profintern (Internacional Sindical Roja). Autoritzat per en Declós, va exercir com a cap de delegació de la Internacional forçant en Bullejos a participar a les eleccions del 12 d'abril del 1931. Els seus enfrontaments ideològics amb en Bullejos van portar a una important controvèrsia epistolar amb Moscó. Després d'un nou fracàs electoral del PCE, el 28 de juny de 1931, va ser enviat a dirigir el Partit Comunista de Suïssa, on va militar fins el 1943. Enfrontat a la política de l'Stalin, va abandonar la IC el 1943. Va morir a Chaux-de-Fonds el 16 d'octubre del 1971.

5 En Francisco del Barrio estava afiliat a la CNT i va ingressar al PCE a finals del 1928, en plena dictadura d'en Primo de Rivera. Va organitzar a Barcelona el 1929 diverses cèl·lules comunistes i grups de simpatitzants amb els que poder substituir els membres del Partit detinguts. Va crear una biblioteca ambulat a la qual va posar el seu propi nom de guerra: Rescoldo. Membre del Comitè Central del PCE a Barcelona fins el 1931, va ser detingut en diverses ocasions, l'última per la seva participació en una manifestació contra l'atur el 23 de febrer del 1931, i va ser alliberat pel poble el 14 d'abril d'aquell any. Va marxar a la URSS, i va tornar junt amb en Ramon Casanellas. En la creació del PCC va ser elegit membre del seu Comitè Central i Secretari d'Organització, càrrec que ocupava quan va morir, en un accident de trànsit, el 25 d'octubre del 1933, junt amb en Ramon Casanellas.

6 En Felipe García Guerrero "Matas" era natural d'Antas (Almeria) on va néixer el 1901. Es va traslladar a Barcelona, i va treballar a "Lámparas Z" des del 1927 al 1929. Militant del PCE, va participar en la fundació del PCC. El 1936 va ser nomenat membre del primer Comitè Executiu del PSUC, junt amb en Miquel Valdés i en Pere Ardiaca. En acabar la guerra, va formar part de la direcció restringida del PSUC, junt amb en Comorera, en Serra Pàmies, en del Barrio i en Josep Marlés. Després de la reunió d'Amvers (París), el març del 1939, va ser nomenat membre de la direcció junt amb en Muni, en Serra Pàmies, en del Barrio, en Marlés i en Miret. No obstant no van ser reconeguts per la IC.

7 BULLEJOS SÁNCHEZ, José La Comintern en España. Recuerdos de mi vida. Mèxic D.F. Impresiones Modernas 1972.

8 En Ramon Casanellas Lluch va néixer a Barcelona el 21 de març del 1897. De molt jove va ingressar a les forces de xoc de la CNT, on va conèixer en Salvador Seguí "El noi del Sucre", que va intentar apartar-lo de la violència fent-lo el seu guardaespalles. Impressionat per la repressió de la "lleï de figues" es va oferir voluntari, junt amb en Pere Mateu i en Lluís Nicolau, per a l'atemptat contra el Primer Ministre Eduardo Dato, que es va dur a terme el 8 de març del 1921. Tan sols en Casanellas va aconseguir escapar, ajudat per en Pérez Solís (Secretari General del PCE) que el va traslladar a Moscó. Va ingressar al PCUS el 1922, entrant en L'Exèrcit Roig, on va assolir el grau de comandant mecànic. Va cursar estudis a la Universitat Obrera d'Sverdlov a Moscó. Va ser enviat per la IC a Mèxic el 1927. Candidat del PCE a Catalunya el 1931, va tornar aquell mateix any a Espanya i va participar en el IV Congrés del PCE l'any següent. Va ser fundador del PCC, ocupant la direcció política fins que va morir en accident de trànsit el 25 d'octubre del 1933.

9 L'Hilario Arlandís Esparza va néixer a Cullera (València) el 1898. Va ser obrer marbrista funerari i sindicalista. Va participar, com a delegat per València, en el Plenari de la CNT celebrat el 1921 i va anar al I Congrés de la Internacional Sindical Roja, amb en Maurín i en Nin. El 1922 va ingressar al PCE. Va militar a la FCCB, passant al BOC, on va restar fins a final del 1931, data en la qual torna oficialment al PCE, on militava ja des de feien un any. Membre fundador del PCC, va participar en la seva direcció fins a la creació del PSUC. Va morir a Figueres (Girona) víctima d'un bombardeig rebel.

10 L'Antoni Sesé Artaso va néixer a Broto (Hosca) el 1895. Era fumista, procedia de la CNT, va militar a la FCCB, i va participar a la fundació del BOC, del qual fou expulsat el 1931 per la seva militància al PCE. El 1932 va participar en la formació del PCC. L'11 de juny del 1936 va ser elegit Secretari d'Organització del Secretariat Regional de la UGT de Catalunya, i en els primers dies de la guerra es va fer càrrec de la Secretaria General. Va ser fundador del PSUC, el mes de maig del 1937 va ser nomenat "conseller" del govern de la Generalitat Catalana. Va morir; víctima dels "Fets de Maig" el dia 5 d'aquell mes.

11 ELORZA, Antonio i BIZCARRONDO, Marta. Queridos Camaradas. La Internacional Comunista en España. 1919-1939. Primera edició. Barcelona. Editorial Planeta, S.A. 1999. p.178-179

12 BULLEJOS SÁNCHEZ, José La Comintern en España. Recuerdos de mi vida. Mèxic D.F. Impresiones Modernas 1972.

13 ELORZA, Antonio i BIZCARRONDO, Marta. Queridos Camaradas. La Internacional Comunista en España. 1919-1939. Primera edició. Barcelona. Editorial Planeta, S.A. 1999. p.180

14 BANQUÉ, Josep. Memòries (extracte) Comunistes i Catalans. Nous Horitzons, n°23, 3er i 4rt trimestres 1971.

En record d'Ignasi Fina

Redacció

El passat 30 de març va morir el nostre company i amic Ignasi Fina. El seu caràcter no s'identificava únicament per ser soci de la Fundació Pere Ardiaca, sinó que s'involucrava i hi participava activament, sempre disposat a ajudar.

La seva militància ha estat un exemple a seguir i, per això, ens agradaria destacar algun aspecte que així ho revela, com ha estat el seu compromís i la seva lluita.

L'Ignasi Fina va néixer a Barcelona l'any 1944 al si d'una família molt implicada en la lluita per les llibertats i amb els moviments culturals progressistes que s'enfrontaven al franquisme. S'ha de destacar, en aquest sentit, la figura del seu germà Albert Fina, reconegut advocat laboralista.

El 1973 es va llicenciar en Medicina i es va doctorar el 1975, realitzant l'especialitat de Medicina Laboral i Salut Pública. L'any 1980 va crear el primer centre municipal de salut laboral. Va ser membre fundador del Sindicat Democràtic d'Estudiants a la Universitat de Barcelona, i va tenir diverses responsabilitats al PSUC durant la clandestinitat, destacant entre elles la que va desenvolupar en Propaganda i Cultura de la cèl·lula de la Facultat de Medicina. Va ser detingut per un tribunal militar que el va enviar a la presó d'illa Conillera.

Ja a la legalitat va abandonar el PSUC per diferències ideològiques i va ingressar més tard al Partit dels Comunistes de Catalunya (PCC), partit en el que ha militat i del qual ha estat membre del Comitè Central fins a la seva mort.

Durant tota la seva carrera professional de medicina del treball, va ser pioner i promotor de la lluita per la salut dels treballadors i treballadores. Un exemple d'això és la denúncia dels efectes cancerígens de l'amiant i altres substàncies emprades a la construcció, fins a la seva prohibició.

El seu gabinet professional, que va dirigir fins a la seva elecció com a regidor de l'Ajuntament de Barcelona, ha estat un model de referència de la defensa dels interessos de la classe treballadora a tot tipus de litigis per al reconeixement de situacions d'incapacitat i indemnitzacions per malal-

L'Ignasi Fina va morir el 30 de març del 2007. Se'n va fer un comiat públic al Saló de Cent de l'Ajuntament de Barcelona, del qual n'era Regidor de Salut Pública. Van ser molts els qui van voler donar el seu últim adeu a un company que estimàvem i respectàvem per la seva coherència i la seva combativitat. Hi van intervenir, entre d'altres, la consellera de Treball Mar Serna, el neuròleg Nolasac Acarín, l'Alcalde de Barcelona Jordi Hereu, en Marià Pere, Secretari General del PCC, en Jordi Miralles, Coordinador General d'Esquerra Unida i Alternativa i en Vicenç Navarro, que va enviar la nota que reproduïm.

ties professionals. Com a regidor de Salut Pública de l'Ajuntament de Barcelona, va donar prioritat en el seu treball a dos eixos fonamentals:

-Salut Laboral: recuperació del Consell Assessor de Salut Laboral, que va presidir fins a la seva mort.

-Participació en salut: realització de les dues Jornades de Participació en Salut Pública, grup de Salut del Consell Municipal de Benestar Social, promoció de la creació dels Consells de Salut de Districte.

Era patró de la Molt Il·lustre Administració de l'Hospital de Sant Pau, institució que l'ha acollit en les seves últimes hores, en representació de l'Ajuntament. El seu últim acte solidari ha estat entregar el seu cos a la ciència.

Lamentem la seva pèrdua per molts motius però, fonamentalment, perquè coneixíem el seu amor per la vida

Salut, Ignasi.

Vaig conèixer l'Ignasi Fina quan als difícils anys cinquanta i seixanta ens vam infiltrar clandestinament al sindicat feixista, el SEU, establint el Servei Universitari del Treball o SUT, que consistia a ajudar a què els estudiants universitaris (que majoritàriament procedien de classes benestants i mitjana) descobrissin i veiessin les condicions en què vivia la classe treballadora. Els estudiants anaven a les mines, al camp, a les fàbriques i veien amb els seus propis ulls les condicions d'exploració, que els indignaven i els animaven a ingressar en la resistència antifeixista. El SUT es va convertir en la cantera més important de militants a la Universitat, en la lluita contra la dictadura, fins que ho van prohibir. Així és com vaig conèixer l'Ignasi Fina, establint-se entre nosaltres una amistat i camaraderia que ha durat tota la nostra vida.

El compromís clar i sense condicions que l'Ignasi va adquirir de servir a la classe treballadora es va expressar en múltiples dimensions, des de la seva militància en partits de la classe treballadora a la fundació de la medicina laboral a Catalunya. Ell va ser el fundador d'aquesta especialitat, que va estar abandonada durant molts anys. Si l'Ignasi hagués estat un cirurgià cardiovascular hauria rebut un gran reconeixement i més que probablement la Creu de Sant Jordi. L'Ignasi va salvar moltes més vides i va millorar la qualitat de vida de moltíssimes més persones que qualsevol cirurgià cardiovascular a Catalunya o Espanya. El seu nom, en canvi, excepte en cercles professionals, no és tan conegut a Catalunya. Aquest és el cost al nostre país de treballar en salut pública i de servir a la classe treballadora. Segons la saviesa convencional, se'ns diu que la classe treballadora està desapareixent. No és que estigui desapareixent sinó que el poder de les classes dominants continua molt fort en aquest país i ha obstaculitzat el desenvolupament de la medicina laboral. Catalunya i Espanya són dels països amb més morts i malalties laborals.

L'Ignasi va ser una persona que representa un compromís ètic i polític al país, i que, com a part d'aquest compromís, sempre va mostrar una gran modèstia sense desitjos de reconeixement ni protagonisme mediàtic. Però és el nostre deure l'homenatjar la seva vida, fent-la la nostra, i continuar la seva lluita per a millorar la salut i qualitat de vida del nostre poble, i molt especialment la de les nostres classes treballadores a les quals ell va servir sempre amb valentia, coratge i honestat.

Vicenç Navarro

Jordi Serrano: “Juntament amb els cranis i els ossos trobaran el federalisme a les fosses dels executats pels feixistes”

Per la seva implicació en organitzar espais comuns de l'esquerra, tasca a la que, desgraciadament, no s'hi dediquen tantes iniciatives com seria desitjable, ens ha semblat interessant parlar amb ell sobre els interessants escenaris que es plantegen per a l'esquerra política i social a Catalunya, Espanya i Europa en aquesta primera dècada del segle XXI. Conversem amb ell al seu despatx.

L'ESPURNA: Un cop les esquerres a Catalunya han minvat les seves baralles per posar per davant el que els uneix, arran de l'emergència de la consolidació d'un projecte de govern d'esquerres per al país, s'ha revaloritzat molt el treball de cercar espais de trobada de l'esquerra social, no trobes? Noteu millors condicions

(en el debat, en l'ambient social) per desenvolupar projectes com el de l'MLP?

Jordi Serrano: En part sí, però potser caldria que algun dia sortíssim de la mirada a curt termini i miréssim més enllà. Vull dir que abans del franquisme la gent d'esquerres sabia que existien alguns àmbits de col·laboració estratègics que eren sagrats. Per exemple en el cooperativisme i en els projectes que en molts casos s'hi vinculaven, com les escoles obreres i populars i en gran part dels ateneus, la col·laboració entre els esquerres era molt intensa. En aquests cabàs hi podríem posar també alguns mitjans de comunicació populars i entitats d'ajuda mútua de diferent tipus. Ara, en canvi, i

producte de la desorientació general amb la que els partits d'esquerres surten del franquisme, quasi ningú es va adonar que calia reconstruir la societat civil d'esquerres que és una de les coses que amb més acarnissament havia perseguit la dictadura feixista des dels seus inicis, de fet en Franco una de les coses que va perseguir des de l'inici era precisament esborrar del mapa qualsevol persona o institució de la societat civil d'esquerres i més enllà persones

En Jordi Serrano és Director de la Fundació Ferrer i Guàrdia, Fundació creada el 1987 i que té per objectius l'estudi i la investigació sobre els temes que afecten la joventut, l'educació i la participació, el foment de l'educació popular com a eina de transformació des de l'escola i l'associacionisme, la defensa universal dels drets humans, la reivindicació de l'ètica civil republicana, la promoció de l'associacionisme laic i progressista. La Fundació nuclea el Moviment Laic i Progressista del que també en formen part Esplais Catalans, Acció Escolta de Catalunya, Associació de Casals i Grups de Joves de Catalunya, L'escola Lliure el Sol, la cooperativa Entorn, la Fundació Terra, Cooperació i Espai Laic, i que ha estat un impulsor decidit de la Universitat Progressista d'Estiu de Catalunya (UPEC).

o institucions de la societat civil d'inspiració liberal i democràtica. Tot això efectivament ho va esborrar i en arribar a la democràcia poca gent ha estat conscient del problema i s'han posat molt pocs esforços en redreçar la situació. De fet, a alguns dels que ens hi hem dedicat sempre se'ns ha qüestionat que ho féssim, si ja existien les entitats de "tota la vida", per què se n'havien de construir d'esquerres? Poc a poc, però és cert que l'esquerra s'adona de la necessitat de comptar amb potents moviments socials amb qui dialogar i relacionar-se.

L'ESPURNA: A propòsit del govern d'esquerres, com és que quan governa l'esquerra sembla que els únics que es mobilitzin -i aconsegueixen incidir en l'agenda política- siguin les patronals, les cambres de comerç i la jerarquia eclesiàstica? Quan s'està a l'oposició s'impulsen els moviments socials, així com el paper de les organitzacions i entitats socials, i quan s'està al govern es busca la seva docilitat?

Jordi Serrano: Penso que la diferència entre l'esquerra i la dreta en aquesta qüestió és un producte del que parlàvem en la pregunta anterior. La dreta està molt ben organitzada, no cal oblidar que la dictadura franquista va ser una dictadura de classe social ja que la classe treballadora va perdre tots el seus drets de sindicació, d'associació, de vaga, etc. En canvi la dreta, la patronal, va mantenir íntegra les seves estructures. Vegis, per exemple, el Foment del Treball Nacional i l'Institut Català de Sant Isidre. Però a més la dictadura va ser nacionalcatòlica, és a dir, la croada va tenir l'impuls entusiasta i criminal de l'església catòlica i per tant totes les institu-

cions que es vinculen a l'església no només van romandre sinó que van ser impulsades durant els quaranta anys. Per tant, no és estrany que havent tingut la continuïtat històrica estiguin molt ben organitzats, amb una estructura patrimonial, amb una tradició que no ha sofert canvis i amb un poder brutal. L'esquerra quan es mobilitza ho fa quan el tema és molt brutal -guerra Irak- però té una estructura molt dèbil -el més important de la societat civil són els sindicats, i sort en tenim d'ells- és a dir, es mobilitza més tipus avalot que tipus lobby que és el normal en una societat democràtica. Però quan es tracta de dominar la batalla per qüestions menys evidents, per exemple, perquè algun dia la despesa social a Espanya sigui almenys del 24% llavors no tenim ni mitjans de comunicació que hi siguin favorables.

L'ESPURNA: Què podem fer que sigui impensable un trencament de l'acord d'esquerres més enllà de l'immediatisme de l'aritmètica

Abans del franquisme la gent d'esquerres sabia que existien alguns àmbits de col·laboració estratègics que eren sagrats

parlamentària, i que sigui expressió d'una aliança social de caràcter més estable (estratègica)?

Jordi Serrano: Precisament entendre que "allò que ja sabien", que hi ha alguns valors que són transversals a les esquerres i que tots hi estem d'acord: la justícia, la lluita contra la desigualtat, la separació església-Estat, la laïcitat, l'autonomia moral, el federalisme, l'ètica civil republica-

na, la llibertat nacional, etc. Després uns ho interpretaran de forma més suau o de forma més dura, unes més radicals altres menys, uns posaran l'accent en una cosa i altres en una altra, però tot això és molt positiu, no és pas un problema de l'esquerra sinó que és signe de vitalitat de lliurepensament i de pluralitat, preconditioni indispensable per l'exercici ple de la llibertat i de l'avenç col·lectiu.

L'ESPURNA: Una qüestió no ben resolta a Espanya i per tant recurrent és l'estructuració de l'Estat i l'encaix de nacions com Catalunya. Les esquerres s'autodenominen federalistes, però a vegades sembla que creuat l'Ebre no hi ha partits federalistes o, com a mínim, que no diem el mateix quan parlem de federalisme...

Jordi Serrano: Bé, és evident que un dels elements transversals a les esquerres és el federalisme, ja que fins i tot l'independentisme d'esquerres neix del federalisme. En són una mostra en Narcís Roca Farerras o en Josep Conangla. A Catalunya tot això sembla que poc a poc es va entenent, per exemple l'ERC de Colom era més vigatana que la republicana federal d'ara, és a dir, era més essencialista. Ara la reivindicació de la independència d'ERC és racionalista, però és cert que fora de Catalunya quasi ningú ho entén. És un àmbit curiós on es veu clarament com es perd la memòria històrica de la que tant es parla. L'esquerra a Espanya ja no sap d'on ve. Per exemple, al PSOE un dels seus màxims òrgans de decisió és el comitè... federal! Però és que el federalisme és una cosa encara més important per a l'esquerra que una determinada manera d'articulació de l'Estat, el federalisme és una manera d'enten-

dre el món, és en el fons l'expressió de l'humanisme. M'explicaré. Els d'esquerres acceptem que no existeixen camins revelats cap a la felicitat, sinó que cada persona ha d'intentar trobar en l'aventura de viure la seva felicitat, per tant, ha d'existir autonomia moral i autodeterminació individual. I aquest potser és el tret definitori de l'esquerra. I, a més, és el fonament del municipalisme, del dret a l'autodeterminació i del confederalisme, que no és altra cosa que el federalisme, ja que aquest és sempre laic. I del confederalisme a la independència a Europa hi ha molt poc camp a recórrer. A Espanya crec que juntament amb els cranis i els ossos trobaran el federalisme a les fosses dels executats pels feixistes.

L'ESPURNA: Sembla que l'esquerra està sortint d'una certa subordinació al pensament liberal i a diverses modes intel·lectuals que l'han anat enlluernant una rere una altra. Un tret que ha caracteritzat la Fundació Ferrer i Guàrdia i en Jordi Serrano és haver-se mantingut arrelat a les tradicions del pensament d'esquerres. Sembla que poc a poc estem assistint a l'afirmació d'un discurs propi d'esquerres que recupera el lligam amb les tradicions. Hi estàs d'acord? Quins valors, quins objectius i quines polítiques haurien de definir l'esquerra a parer teu?

Jordi Serrano: Deixeu-me en primer lloc reivindicar el pensament liberal per a les esquerres. Totes les esquerres històricament s'han considerat liberals, per oposició al pensament absolutista de l'antic règim, i de les seves formes de pervivència durant el segle XIX, per exemple el carlisme o el vigatanisme. A les bases de Manresa es plantejava que no hi

hauria sufragi universal sinó eleccions estamentals. Per tant, no ens deixem arrabassar les paraules, els liberals som nosaltres, els neoliberals són gent en realitat fonamentalista -de mercat-, són gent reaccionària que de liberals no en tenen res.

Per altra banda, sembla bastant evident que cada país, que cada poble, ha de trobar les seves formes de resoldre els seus problemes, i en això és molt important la cultura, és a dir, en aquest context, com s'han anat assajant propostes d'avenç social, quines han fracassat, quines han funcionat, i com solucionem nosaltres els problemes a partir del que han fet altres, però a partir de com nosaltres ho volem fer. Potser hem passat vint

anys en què l'argument principal per fer les coses era "és que això ho fan a Europa" i, en general, no ens enganyem, era un plantejament correcte, ens volíem assemblar a "Europa". Ara hem de fer un esforç de tornar a saber qui som i de decidir per nosaltres mateixos on volem anar. És incert, però és un moment apassionant. Fixeu-vos que sempre que el poble català s'ha pogut manifestar en llibertat s'ha col·locat a l'avantguarda del món, per exemple l'any 1820 o 1936. M'agradaria pensar que Catalunya algun dia podria estar molt satisfeta de tenir una gran xarxa d'escoles bressol públiques seguint el model d'abans del Patronat Municipal de Barcelona —era molt car, és clar, ja ho sé—, un

sistema de salut sense cues ni amb visites de sis minuts sinó com a mínim de deu, un sistema escolar com el de Finlàndia i una Universitat on no hi vagin els rics sinó els bons.

L'ESPURNA: Paradoxalment, hi ha sectors de la socialdemocràcia europea que estan plantejant la superació de la tradició d'esquerres a través de la creació d'un gran Partit Demòcrata...

Jordi Serrano: Aquests sectors de la socialdemocràcia tenen un problema, i és que valoren els èxits i fracassos en la política en funció només d'ocupar el poder i aleshores passa el que passa, i és que per governar com en Blair segons indicacions del Giddens millor que ho faci la dreta o, posats a fer, ja et passes directament a la dreta com la colla de gent socialista de França que ha comprat en Sarkozy. No tenen ni sentit del ridícul. Penso que la idea de crear un Partit Demòcrata no és una bona idea per Catalunya, cada cultura té les seves formes

d'entendre la política. El Partit Demòcrata dels EUA té moltes coses bones, aquí només ens arriben les convencions finals i els globets, no el procés de debat als caucus i les negociacions amb els sectors socials organitzats avançats que són molt més poderosos que aquí. El que ens estan dient en realitat amb aquesta qüestió del Partit Demòcrata a Europa és que el més d'esquerres que es pot ser és Duran Lleida. Si

arribo a aquesta conclusió me'n vaig a treballar a la central nuclear de Vandellós i si pot ser a dins el nucli radioactiu.

L'ESPURNA: Què et sembla la creació del Die Linke a Alemanya, on sectors de l'esquerra de la socialdemocràcia, encapçalats per l'Oskar Lafontaine, es fusionen amb sectors d'esquerra provinents de la tradició comunista? És una

especificat alemanya o pot ser l'inici d'una tendència d'abast europeu de recomposició de l'esquerra, atès el procés obert a Itàlia?

Jordi Serrano: No tinc massa informació sobre aquesta qüestió,

penso però que primer cal tenir present el que ha passat amb els ecologistes i treure'n alguna conclusió. En segon lloc, jo sóc conscient del paper que van jugar els

Si arribo a la conclusió que el més d'esquerres que es pot ser és Duran Lleida me'n vaig a treballar a la central nuclear de Vandellós i si pot ser a dins el nucli radioactiu

comunistes a Espanya durant el franquisme i la Transició, ja que era militant del PSUC, però no sé com es veurien els comunistes a l'antiga Alemanya de l'Est, veure "La vida de los otros". Tampoc tinc una idea clara del paper d'en Lafontaine, no sé si és un líder que pensi en la gent o en ell mateix. Ara bé, entenc que és la lògica reacció d'un sector de la societat que no entén com un partit renuncia a defensar les seves idees i es busca una alternativa lògica.

L'ESPURNA: Parlant ara de la dreta, què et sembla el fenomen Sarkozy a França. Sembla que l'hegemonia que ha aconseguit, i que ha subordinat l'esquerra fins al punt de proveir de quadres el seu govern, l'està convertint en un model. Quines creus que són les claus del seu èxit i com poden ser combatudes?

Crec que l'esquerra és massa previsible, plana i massa postmoderna, de fet en Sarkozy volia acabar amb la generació del maig de 68, però potser n'és el producte més reexit. És la dreta postmoderna que fitxa a

tots els postmoderns que venen de l'esquerra però que no s'havien adonat que feia temps havien passat a formar part de la reacció.

Ara no sé perquè no tenim dirigents d'esquerres més atrevits, menys previsibles, que desbordin, que de tant en tant juguin pels extrems, que vagin a l'ofensiva, que

ataquin amb contundència, etc. Sembla la manera de jugar del Barça quan ho fa bé.

Per acabar voldria encoratjar-vos a no defallir, és cert que hi ha desorientació davant dels canvis en la nostra societat, però no hi ha tanta crisi de valors d'esquerres com normalment diuen els de dretes i part de les esquerres. Lluitar

per un món amb menys desigualtats continua essent una tasca necessària. A més, són més necessaris que mai grups potents de gent polititzada que, amb idees clares, lluitin des del carrer per un món millor. Que som pocs? Sempre hi ha hagut petites minories que amb esforç i dedicació han fet que els temps canviïn. Salut i força!

Juana Heredia, fotògrafa de la quotidianitat

La fotografia ha esdevingut un art complex en el qual l'habilitat per a la composició i l'oportunitat del moment de disparar poden complementar-se amb les tècniques modernes de retoc i impressió, reemplaçament de les antigues tècniques de revelat i impressió. Actualment, a més, el

fotògraf pot decidir si la seva fotografia és en blanc i negre o en color després de realitzar-la, i inclús pot comptar amb les dues versions.

Fetes aquestes consideracions, la fotografia de la Juana Heredia, per començar, s'aprofita amb no-

table equilibri de les possibilitats de la fotografia moderna. Les seves fotos demostren una evident noció de l'oportunitat, denotant una especial sensibilitat per l'elecció del moment de disparar, característica que apareix inclús en aquelles fotos preparades. La composició és intel·ligent i evidencia una clara intenció d'il·lustrar l'entorn de les situacions. Pel que fa a la temàtica, es mostra diversa i àmplia, des de la foto simbòlica amb clars matisos poètics, passant pels nus, les escenes de situació, etc. La mirada de la seva càmera és extremament indiscreta, gairebé voyeurista, treient el cap per escenes d'alt contingut intimista enmig de l'activitat quotidiana de la gent, aquesta particularitat arriba, ocasionalment, a un nivell particular de documental. És, a l'ensems, càlida, innocent i sensible, propera a la tendresa.

Incloem aquí dues fotografies que il·lustren el que hem exposat anteriorment. La primera mostra una cantonada d'un carrer amb una figura humana; aquesta tan sols ocupa el quart inferior de la composició, deixant la resta del protagonisme per a senyals de tràfic i diversos avisos. La segona, una dona gran i senzilla, prenent el sol a la porta de casa seva.

La Juana Heredia Monedero va néixer a Pedrera, província de Sevilla, però desenvolupa la seva vida i el seu treball a Catalunya. És llicenciada en Psicologia Clínica per la Universitat de Barcelona i exerceix de professora de català per a adults i de castellà per a immigrants. Ha participat a diverses exposicions col·lectives i individuals de fotografia, destacant la que va realitzar per a Fotoespai B.C.I. titulada "Receptes per a fotògrafs" el febrer del 2007. En aquests moments està preparant una exposició individual sobre el nu femení que es podrà visitar a la sala Anaglifos.

Alice Neel, “col.leccionista d'ànimes”

L'Alice Neel és considerada avui en dia una de les millors retratistes nordamericanes del segle XX, però no va ser fins que fou una dona gran, cap als anys 70, amb la segona onada feminista que va obligar a reconèixer el paper de les dones al món de l'art, quan li va arribar el triomf i el reconeixement de la crítica i del públic. La seva pintura figurativa no encaixava amb la moda de la meitat de segle, quan l'art abstracte estava en auge, però mai no va abandonar el seu propi estil i la seva forma directa i compromesa d'entendre l'art. La seva vida agitada marca la seva carrera de manera determinant. L'Alice Neel va néixer el 1900 en un poble petit de Pennsylvania. El 1925 acaba els seus estudis a la Philadelphia School of Design for Women, i aquest mateix any es casa amb el pintor cubà Carlos Enríquez i es trasllada a La Habana on va tenir la seva primera filla, Santillana, que va morir un any després de diftèria. Més endavant es van traslladar a New York on va néixer la seva segona filla, Isabetta. Un dia, l'Enríquez va abandonar l'Alice i es va endur la seva filla. L'Alice Neel va patir una crisi nerviosa

amb intent de suïcidi, i va estar a l'hospital durant sis mesos. Els anys 30 comença a pintar els seus amics artistes, intel·lectuals i líders polítics del partit comunista, amb el qual simpatitzava. Té dos fills de pares diferents i, com a mare soltera, els puja tota sola. El 1938 l'Alice Neel es trasllada al Harlem

Va retratar tota una societat, rics i pobres, famosos i desconeguts, marginats, immigrants, artistes, poetes, intel·lectuals, polítics, feministes, crítics d'art, professors...

Hispanà, on viu i treballa durant vint anys. Va ser als anys 60 quan el moviment de dones es comença a interessar per la seva feina i va esdevenir una icona per a les feministes. Els anys 70 assoleix èxit i reconeixement i, el 1979, el President Jimmy Carter la va premiar amb el National Women's Caucus for Art per la seva trajectòria artística. L'Alice Neel mor el 1984.

L'Alice Neel va retratar tota una societat, rics i pobres, famosos i desconeguts, marginats, immigrants, artistes, poetes, intel·lectuals, polítics, feministes, crítics d'art, professors... i tots ells tenen sota el pinzell de l'Alice Neel alguna cosa comú, la seva total nuesa i fragilitat exposada obertament per la seva mirada i mostrada a l'espectador amb tota la seva força, es capbussa a l'interior de les seves ànimes i de manera directa mostra els seus més recòndits secrets, preocupacions i febleses. S'anomenava a ella mateixa col·leccionista d'ànimes i, com per art de màgia, els retratats per l'Alice Neel apareixen en la seva individualitat com un mosaic de la condició humana. Amb els seus retrats, l'Alice Neel aconsegueix pintar el que no es veu, esborrar la careta hipòcrita d'una societat americana que viu en grans contradiccions.

Durant els anys en què va viure a Harlem va pintar els seus veïns hispans i negres. D'aquesta època ens arriben quadres plens de força i de gran càrrega emotiva.

Al quadre “the family” (1938), la pintora retrata una família d'hispans. Al fons hi ha la mare embaressada, a un llit un nadó i en primer terme les dues filles grans; el to rosa, suggestiu de dolçor, con-

La pintora Mercè Prats ens introdueix al personatge i l'obra de l'Alice Neel, una pintora contracorrent, amb un estil propi, que cultivava l'art figuratiu en moments d'auge de l'art abstracte.

trasta amb el negre del pèl, faldilles i ulls de les noies, les dues van vestides igual i formen un únic volum assegudes en una mateixa cadira. L'absència de figura masculina i el protagonisme de les dues noies suggereix sobre qui recau la feina de la llar; la mirada d'elles, entre avorrida i malenconiosa dona al conjunt un aire de tristor.

Un altre dels quadres d'aquells anys és "the spanish family" (1943). En ell hi veiem una mare amb un nadó a la falda i a cada costat els seus dos altres fills. L'expressió de tots ells és de desemparança. Al fons un reixat de ferro els situa dins o fora d'algun lloc, d'una casa, d'un barri, d'una societat... estan molt junts entre ells i fa la sensació que no hi caben, al quadre. De fet, part del cos del nen queda fora de la composició, i la nena mira cap a una banda, com volent sortir de l'escena.

Val la pena tenir en compte una altra pintura titulada "Peggy" (1949). L'Alice va retratar una de les seves veïnes que era víctima de maltractaments per part del seu marit. La dona està ajeguda, té els braços molt prims cap amunt, i amb les mans sembla voler protegir-se la cara, té un ull negre i blaus per

tota la cara; l'expressió és de buidor, de fragilitat. A aquesta dona la van trobar un dia morta al seu llit després de prendre's un flascó de somnífers.

D'aquesta època comentaré, finalment, l'obra titulada "young woman" (1946), en què apareix retratada una dona jove, maquillada i vestida amb colors vius; la paret i el terra estan decorats amb formes geomètriques pintades amb pinzellades molt lleugeres i mig desordenades; tot això ens recorda els quadres de les odalisques d'en Matisse, la diferència és que en Matisse representa aquestes dones de forma sensual i amb expressions relaxades. En canvi, la dona de l'Alice Neel apareix amb el rostre concentrat i malenconiós, potser és una odalisca que vol deixar de ser-ho.

A partir dels anys 60 es nota un perfeccionament en l'estil de l'Alice Neel. És en aquests anys quan retrata personatges importants del món intel·lectual de New York: per exemple, el poeta i co-

missari del Museu d'Art Modern, Frank O'Hara; o l'Adrienne Rich, també poetessa, activista feminista i defensora dels drets de les lesbianes; la Mary Garrard, escriptora i professora d'història de l'art; la Faith Ringgold, amiga i artista negra compromesa amb els de la seva raça; la Marisol Escobar, amiga i escultora d'origen veneçolà; l'Andy Warhol, i molts d'altres. En tots aquests quadres la pintora aconsegueix anar més enllà de la superfície i arribar a trets de la personalitat del retratat, aprofundeix en l'interior i ens deixa oberta la seva ànima. La postura corporal, les mans, l'expressió dels ulls, la seva indumentària, etc., són detalls importants per aconseguir l'expressivitat que cerca, que junt amb els trets segurs i colors vius que utilitza li donen a la seva obra una gran força.

L'Alice Neel es considerava una traductora, una col·leccionista d'ànimes; la pintura li va servir, com ella mateixa deia, per superar l'alienació, va ser el seu pasatge a la realitat.

Bibliografia:

- <http://www.aliceneel.com/>
- *Tempkin Ann y Flood Richard. Alice Neel. Harry N Abrams, 2000*
- *Carr Carolyn. Alice Neel: Women. Rizzoli, 2002*

Dos en un: Kepa Junkera i Ixo Rai!

Hiri és un nou disc per als adeptes d'en **Kepa Junkera** i per a tots aquells que, no coneixent-lo, - (hi ha algú?) - tenen interès per l'anomenada música ètnica -sense comentaris-.

Crec que val la pena escoltar-lo, si és possible amb tranquil·litat, ja que està en la línia del seu extraordinari Bilbao 00:00 h. que el va llençar a la popularitat. La *trikititxa* sona evocadora, en un viatge que recorda ciutats, imatges i sensacions viscudes i que acaba el recorregut en el seu barri bilbaí de Rekalde. Al costat de la *trikititxa* juga un paper fonamental el ritme marcat per la txalaparta - instrument de percussió que es perd en els temps- i també el vent de l'albokaun seguit de músics i d'instruments ètnics d'arreu del món. I un detall important: després de l'aventura capitalista amb la multinacional Emi, el retorn als orígens de la discogràfica Elkar. Tot un detall!

UNA SALUTACIÓ: ESKERRIK ASKO, KEPA!

En lloc de refer el que tenia escrit he pensat ampliar l'oferta com a conseqüència de l'arribada a les meves mans d'un disc d'aquells que es fan darrerament com a homenatge. *Nueva cocina* es presenta com a **Tributo Ixo Rai!** Aquest grup va participar en una

de les Festes d'Avant a les Tres Xemeneies del Paral·lel. Un grup aragonès amb una "rasmia" impressionant. Digne hereu del millor Labordeta i de l'enyorada La Bullonera, com ells mateixos es declaraven. L'Aragó en carn viva. L'Aragó malalt per la sequera i una política dissortada.

Tornem a sentir les seves millors cançons en boca de grups i cantants aragonesos: J.A.Labordeta, La Bullonera, Joaquín Carbonell, Àngel Petisme, La Ronda de Boltaña, Tako, fins a un total de 17 intervencions.

Per què no fer un tomb pels seus discos que provoquen aquest tribut?

- Mosica & Mondongo! (1993)
- Pasa pues? (1995)
- Último grito (1997)
- Entalto (1999)
- Circo Rai en directo (2000)
- Con el agua al cuello (2001).

Aquí se'm perden. Els retrobo desapareguts, com diu Labordeta: per culpa dels "*burócratas, insensatos, hijos de mala madre que todo lo evalúan a través de los euros*

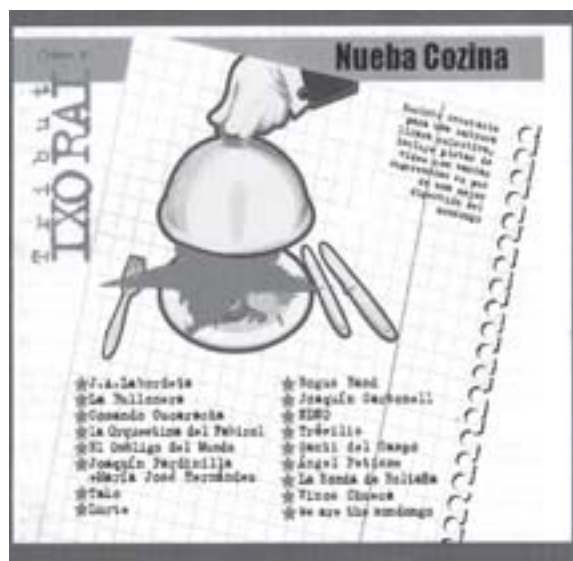
y la panoja".

Només us puc atansar una molt petita mostra de les seves lletres:

Agua
¡Queremos!
Aguica para beber,
agua que limpie las calles,
agua pa' poder vivir.

¡Nos sobra!
Aguica que huele mal,
agua que nos contamine,
agua para embotellar.

Un país
¡Cómo esperas que te quiera
si esto no da más de sí!
¡Cómo voy a abandonarte,
y el mar tan lejos de aquí!

Elisenda Belenguer Mercadé

NEUS CATALÀ

Memòria i lluita

2a edició

Neus Català: Catalana de l'any 2007

**FUNDACIÓ
PERE ARDIACA**
www.fpereardiaca.org

La Fundació Pere Ardiaca és membre de la
Coordinadora per a la Memòria
Històrica i Democràtica de Catalunya.

Edita:

DEBARRIS

www.debarris.com

Amb la col·laboració de:

Generalitat de Catalunya
Institut Català de les Dones

**Demaneu-lo a
la vostra llibreria,**

O a fpereardiaca@fpereardiaca.org

